

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Kára: Sándor tanárhoz (József Kir. herceg-utca 54. sz.) intézendők.

„Áldott aki jön az Urnak nevében.“

Bethlehemnek mezejében régen, angyali ajkról egy felséges szózat csendült és a föld népének, szegény pásztoroknak nagy örömet hirdetett.

Ez az örvendetes üzenet a Megváltóról szólott; a Szabadítóról, a kit szivszorongva vártak az emberek.

Ha jött a tavasz s kezdődött az új év, azzal biztatta magát a boldogtalan; hogy ez év lesz, a melyben reményei valóra válnak.

Ha gyermek született a nyomor kunyhóiban, azzal a reménnyel szoritotta a szegény anya keblére, hogy az talán már szerencsésebb leend.

Ha nagy hóditó jelent meg, csudás jelenségek történtek földön és az égen vagy csak a fájdalom, a gyász és a szenvedés lett nagyobb; a nyomorgó világ mindebből ismét a megígért Messiásra következtetett.

Csodálatos fája a reménynek, a biztatásnak, a szabadításnak, hogy nem tudtál elhervadni a szegény szenvedő kinsajtolta szivben.

Csodálatos reménye a szabadulásnak, hogy nem tudtál megvalósulni mindaddig a míg az idők teljessége be nem következett. Mindaddig a míg a kebel vágya perzselővé, a nyomor türhettellenné, a lélek a Szabadító befogadására a legkészebbé nem változott.

A mikor a remény sugara a legmesszebbre tünt, a kétségbeesés, a nyomor, a pusztulás, a zavar a tetőpontra hágott, ekkor zendült meg az örömet hirdető égi szózat Bethlehem mezejében s ezóta zeng a mi sziveinkben is Istennek népe, ! és zeng különösen most midőn földünkön, házunkon, hazánkon és életünkön a nyomoruságnak minden mértéke betelt és a mi reménységünk is elfogyatkozott.

Áldott a Szabadító és áldott az is a ki szabadításról és örömről beszél.

Hogy eljön hát újra hozzánk is és örömet hoz bánatos szivünknek. Megszabadít a szorongatásoktól és megváltja az ő népét. A könyhullatástól, a tudatlanságtól, a büntől, a haláltól, az elyomatástól és a kárhozattól.

Nem csak Bethlehem mezejében, templomainkban, sziveinkben és házainkban is felhangzik a magasztaló ének:

„Áldott a ki jött az Urnak nevében. Dicsőség a magosságos mennyben az Istennek; békesség a földön és az emberekhez jóakarát.“

* * *

Boldog karácsonyt.

Még a föld is szenved s nyáron eső nélkül epedve, most a fagyos hó lepel alatt megdermedve várja a szabadulást.

A távoli hegyek jéggel fagygyal hóval borítva mint a sóbálványá változott Lót szobrai mozdulatlan néznek le a vidékre. A folyamok lélekzete akadoz s mindenütt szűkebb-szűkebb körre szorul az élet.

S mit mondjunk magunkról az emberekről? Mindenki gyötrettetik, mindenki boldogtalan.

Az egyén is, a társadalom és az egyház is, még az állam is maga.

Máskor is, ezelőtt is nehéz volt az élet. De ez a nehézség egyidő óta elviselhetetlenségé fokozódott. Nem esoda, ha még a férfi is lankad a pálya felén s eldobja magától az életet.

De ez még szerencsére mindeddig csak kivétel. A nagy többség felveszi a küzdést s ha nincs megtartás a hazai helyeken, vándorbotot vesz kezébe s megy a kenyérért, a jobblétért, családjá fentartásáért a merre szemével lát, túl túl messze tengeren. Ne dobjunk rájuk követ, ellenkezőleg kívánjunk szerencsét nekik s a boldogtalanoknak boldogabb karácsonyt.

TÁRCA.**A debreceni kollégium épületének története.**

A középületek történelme nem mindig bir nagy jelentőséggel, bár minden középület építésének körülményei, s magának az épületnek a minemisége élénk világot vet magára az intézményre, melynek szolgálatában áll és fokmérője annak hogy maga az intézmény milyen jelentőséggel bir azok véleménye szerint, kik azt fentartják. A debreceni kollégium épületének történelme azonban különös jelentőséggel bir. Nem egy nagy lelkű adakozó, nem is egyetlen pénztár fedezte építési költségeit. Fejedelmek, főurak, előkelő pátronusok gondoskodtak megfelelő épület emeléséről, vagy jobb karba helyezéséről. Gazdag egyházak hozták össze fényes adományait és szegény eklézsiák rakták össze filléreiket, városok és községek járultak hozzá kő és fa adományozásával, városok és községek hordták össze, adták a fuvart az építési anyagnak Debrecenbe való szállításához. Alig van hazánkban még egy olyan épület, mely annyit köszönhetne a hitbuzgóságnak és a nevelésügy iránti hagyományos protestáns áldozatkészségnek. Az egyházkerületi levéltár adatai természetesen hezagosak, de több egyház vagy egyházmegye levéltára értékes adatokat rejteget magában, melyek alapján különösen a kollégium épületének régibb története tisztázható volna.

Boldog karácsonyt kívánjunk a társadalomnak és egyházunknak is.

Békességet hirdet a karácsonyi angyalnak szózata. E békességre szüksége van hiveinknek is és a megszabadításra is.

Kis egyházaink nagy teher alatt roskadoznak: a szükségletek nőnek, a teher vivők fogyanak, lelkész, tanító, hivek mind békétlenek. A fényes helyeken épült gyülekezések állapota sem kívánatos. A tespedés, a lélek halászat, a belső zavar, a baptista propaganda itt is erőnket emészti.

Ki az, a ki minket megerősíthet és sebeinket bekötözteti?

Csak a jó Isten és a karácsonyi követ maga. Embereknél nem található fel, csak az Urnál lehet egyedül a segedelem.

Mély hittel és teljes erővel zendüljön fel ajkainkon az ének és a magasztalás: Áldott a ki jött az Urnak nevében: Áldott a király, a ki igazán megszabadítja az ő népét.

Hittel és reménységgel köszöntsük azért hiveinket és egyházainkat: Boldog karácsonyt!

Boldog ünnepet kívánunk szegény hazánkunknak, a szerencsétlen Magyarországnak is.

Ha mi gyötrettetünk, a hon is szenved, régóta szenved, sem óhajtásai nem teljesednek, sem békéje nem tud vissza térni. És jóakarattal nélkül, magára hagyatva nyomorog népe.

A debreceni kollégium épülete a régi zárdai iskola helyén épült. Méliusz Péter megfelelő iskola épület építését sürgette, s valószínű, hogy ilyen épület volt is, mert 1589-ben a Caetusnak 51 tagja a kollégiumban lakván, a kollégium épületének olyanoknak kellett lenni, a mely ugy a tanítás, mint a bentlakás céljainak megfelelt. Első csapás a kollégium épületét 1564-ben érte, a mikor a város leégett, a kollégium és az a templom is a tűz áldozata lett, melyet 64 év múlva Bethlen Gábor erdélyi fejedelem állított helyre.¹ Fejedelmi pártfogók bizonyosan gondoskodtak az épület újra építéséről.

A kollégium épületének bővítése vált szükségessé 1660-ban. Ugyanis Nagyvárad pusztulása után a deákok Debrecenbe jöven Mártonfalvi a kollégium épületének megfelelő módon való kibővítéséről bizonyosan gondoskodott, annyival inkább mert a deákság száma háromszorta több lett. Valószínűleg ekkor építették a kollégium épületének keleti részét 1662-ben, az új auditoriumot pedig 1668-ban a déli részen. Ugyanakkor a könyvtár új helyiséget nyert.

A kollégium épületének emeléséhez valószínűleg eleitől fogva hozzá járultak a tiszántuli egyházak. Erre mutat a debreceni egyházmegyének 1664-iki határozata, mely elrendelte a Caetus kérésére, hogy minden pap adjon valamit a maga vagyonából az iskola számára, s minden kiválóbb városi előljáróságot megkerestek segélynyújtására.² Az 1681. évi nagy

¹ Lampe: Hist. eccl. 110. l.

² Archivum eccl. soc. Debr. 76 l. (Az egykerületi levéltárban.)

Mi még csak megvagyunk. A lelkészek is, a tanítók is és az egyházak is. Sőt még reménysegeink és vágyaink is vannak: álmaink, a melyek teljeseését a köztől, a hazától reméljük.

Sötétség borong pedig ennek ege felett. Köd gomolyg síkjain s hegyein fellegek ülnek. S ha villám fény cikázik egén néha-néha, keresztül, az is csak egy elveszendő világot mutat.

Meghasonlott itt s harcban áll egymással mindenki. A küzdő tömegeből kicsillan néha a koronának a fénye, a büszke főuraknak a nemzet méltóságosainak ösöktől öröklött ékszerei. De e fény és e csillogás mind belevész a halálos sápadtságba, mely nép milliói arcáról tükröződik.

Mint sülyedő hajón a recsegő vezényszó, felzúg a fejedelmi parancs, kihallatszik a bátor férfi szó, de mindent elnyom, a kétségbeesett tömeg jajkiáltása, vést jelentő moraja.

Uram tarts meg, mert elveszünk! óh tarts is meg s hogy meg tarthass jöjj el hozzánk, sziveinkbe házainkba, egyházainkba is és adj mindnyájunknak boldog karácsony ünnepet.

Dr. Ferenczy Gyula.

Nyílt levél

Dr. Papp Tibor szigeti Jogtanár urhoz.

Adósa vagyok, szeretve-tisztelt Tanár urnak s szívem szerint rovom le adósságomat.

tüztűz, mely a város délnyugati részén mintegy 1900 épületet megsemmisített, a kollégiumot megkimélte. Ezt az iskola épületet 1687-ben Apaffy Mihály erdélyi fejedelem meglátogatta. Ugyanezen épületet Rabutin 1708-iki támadása alkalmával sokat szenvedett, az auditorium falfestményei alá gunyos diestichonokat írtak. Újabb építkezés a kollégium nyugati oldalán 1754-ben történt, a mikor a klaszikusok építésének költségeit a város és esetleg az egyház hozzájárulásával akarták fedezni.³ Valószínűleg 1759-ben is nagyobb mérvű átalakítások történtek, mivel a professorok elhatározták, hogy a kollégium déli oldalát a többi oldalak formájára alakítják át, de úgy hogy ha csak lehet, a régi alapot megtartsák.⁴

A kollégium épületeihez számították e korban a sütő és fűtőházat, valamint a professori lakásokat. Utóbbiakat nem pusztán tanári lakásoknak használták, megtörtént több ízben, különösen pedig a kollégium épülete egyes részeinek építése vagy átalakítása alkalmával, hogy a tanári lakások nagyobb helyiségeit tantermeknek használták. A város a négy első tanszék mindenikéhez azok felállítása alkalmával egy-egy lakást vett. E lakások a városi segélynek 1752-ben történt eltiltása alkalmával veszedelemben forogván, hogy a kollégium azok élvezetétől el ne essék, a város mindeniket a debreceni egyház birtokába bocsátotta, s a katolikusok feljelentése

³ Tanárkari j. k. 1754. szept. 27.

⁴ U. o. 1759. évi márc. 28.

Köszönöm nagybecsű figyelmét, midőn megküldte nekem „Szociologia az iskolában“ című kis füzetét, mely egy gyönyörű és hasznos munkának a vára.

Ebből még lesz valami és kell is, hogy legyen!

Némi mondani valóm van e dolgról s önhöz, ez úgy nemes bajnokához címezve mondom el.

Én pap vagyok. — Ön jogtanár: látszólag különböző munkatér munkásai. De ez csak látszat és jó volna e látszatot végleg kiküszöbölni, már az iskolában. Engem még diák koromban is bántott az a semmivel nem indokolható elkülönzés, mely a jogászok és theológusok között van, sok helyen dühöng. Éretlenség mindenestre, mint annyi sok más az életben de éppenezért, jó volna megérlelni e téren a tudást. Külső, látszatos, vagyoni oka van ez elkülönözésnek s éppen ezért, nem emberi és főként nem keresztényi. Az emberi jeleg önmagában van az egvében, tekintet nélkül a külső viszonyokra. Külömben is az ifju ember még mindig egyformán gyámoltalan és szülei, vagy más segítségére szorul. Komoly meggondolás alapján, inkább szerénységre sarkalja e gyámoltalanság az ifjút, mint üres kérkedésre. Ha valakinek szebb ruhát vesz az édes szülője, vagy még üdítő, vagy éppen káros szórakozásra is jut pénze, ez még mind nem emeli az ifju ember egyéni értékét. Önmagában lesz majd valami, ha a benne levő erők kifejlődnek s alkotó kört találnak. A diákember, akármi téren mozog, csak egy lehetőség. Majd lesz valami, s azután valaki ha... Ma már, hála istennek, az embert sokkal többre kezdjük becsülni, semhogy eshetőleges vagyonát helyeznénk előtérbe, vagy ezzel pótolnánk eshetőleges lelki ürességét.

De azért még sokat kell tanulunk a huma-

után megindított vizsgálat folyamán is vallotta, hogy azok a debreceni ref. egyház tulajdonai. 1784-ben pedig a kollégium ingatlanai közzé sorolták és e hivatalos „Relatio de foundationibus“ c. okiratot a debreceni eklézsia nevében is aláírták annak előljárói, világos kifejezésére annak, hogy ezen lakásokat a debreceni eklézsia örök időkre mint tanári lakásokat akarja fenntartani. E házakhoz mint 5-ik tanári lakás járult 1778-ban a város által a német nyelvmester számára vett lakás. Így érthető, hogy a debreceni kollégiumi tanárválasztási jog körül 1820 körül folyt vita alkalmával a debreceni ref. egyház hivatkozott arra, hogy a kollégiumi tanárok számára öt tanári lakást tart fenn.⁵

A kollégium épületének gondozásával szokás szerint egyik professort bízták meg. Így találjuk ezt 1760-tól fogva.

A kollégium épülete 1801-ben nem felelt meg a követelményeknek. Az egyházkerületi gyűlés tárgyalta az ügyet, s konstatálta, hogy az alsóbb klaszsisokban egy-egy tanító keze alatt 2—300 gyermek van, kiknek befogadására a tantermek kicsinyek. Az egyházkerületi gyűlés tehát egy bizottsággal vizsgálta meg az épületet, hogy a kollégiumot miképen lehetne építkezés által megfelelőbbé tenni.⁶ A bizottság nemsokára jelentett. A kollégium épületének

⁵ A tanári lakások történelmére lásd a Debr. Prot. Lap 1902—3. évfolyamaiban Balogh Ferencz, Zoltai Lajos és általam írt cikkeket.

⁶ Tiszántúli egyház ker. jk. 1801. évi 36 p.

nitás terén, hogy a társadalom egyedei megismerjék s becsülni tudják helyöket s kötelemüket.

A szociológia, tisztelt Tanár ur, a mivel Ön már foglalkozik a tanári katedrán és az irodalom terén is, még csak bölesőjében álmodozik ugyan, de már Herkulesként mutogatja erejét. Értelmében gyermek, erejében egyszerre Herkules. És ebből egy nagy társadalmi baj származhatik. Az erő lehet alkotó erő s akkor istenáldás: lehet romboló erő s akkor ördögátok. A benső vezető képességtől függ, a mely irányítja és fékezi a nyerserőt bennünk. Az iskola e téren sokat tehet, a legtöbbet. Az ifju szive fogékony és különösen kedvelt tanárai lelke után nagyban idomul. Kimondhatlanul hasznos volna, ugy az emberre, mint a társadalomra, ha már az iskola falain belül kialakulhatna bizonyos kötelességérzet, bizonyos társadalmi életföladat, biemberi életeél, az ifju ember lelkében. Ha tudatára jutna saját értékének, a benne rejlő értékes erőknak, melyek alkotásra vannak rendeltetve. Ha megismernék elég korán az alkotás gyönyörét és magasabb vágy támadna bennök az általuk választott munkakör részletei és ezek öszhangzó elhelyezése iránt.

Mert a levegő ma nálunk nagyon puskaporos. Gonosz kavarodásban van a mi társadalmunk s ha az eszmék és elvek, mint a gyakorlati élet utegyengetői, nem nyernék előre tiszta alakot, bizony nem válik hasznára sem az egyének, sem a társadalomnak.

Az iskolai élet, különben is, előkészület a társadalmi élethez, ennek teendőihez. Legalább így kellene lennie. Meg kell ismerni előre az ifjuságnak, hogy az élet törvénye szerint, minden egyén élete elhelyezkedésre készül. Az emberi társadalom egy

elő szervezet, öszhangzatos működésre s ez öszhangzatos működés révén előálló közjóra, közboldogulásra. Minden egyes a maga helyén nyeri értékét s helyén kívül értéktelen, sőt káros. Az lesz majd a boldog kor, melyben az egyes egyének, megfelelő tevékenységi helyökre jutnak. Nálunk e tekintetben még zavarosak a fogalmak, vagy jórészben ilyenről nem is gondolkoznak. Szégyen reánk, de ugy van, hogy az ifju emberek igen nagy része, pályabéreül, megelégszik egy darab kenyérrel, s a szerint értékeli pályáját, amint kisebb vagy nagyobb e darab kenyér. Az állat e tekintetben sokkal felettünk áll. Öket nem kell előkészíteni; a takarmányozás ilyen, vagy olyan bőségére, ök azt készen találják, már vagy a gondviselő Isten jóvoltából, a szabad mezőn, vagy az ember jóvoltából, a jászol és válú mellett. Szóval megtalálják minden iskolázás nélkül. Igazán nagy hiba, ha az okos ember, előkészítő iskolája végeredményeként, megelégszik egy jó zsiros kenyérral. Így támad fel napról-napra, a sovány farkas és kövér kutya meséje, az emberi társadalom, szocialis kavarodásaiban — dicsőségére a legujabb civilizációnak és keresztyén humanizmusnak.

Vajon nem lehetne ezen változtatni tisztelt Tanár ur!

Hát én hiszem, hogy lehetne. Legalább sokat lehetne. A tudomány fényt vet a jövő útjára, a tiszta vallásos érzés meleget ad hozzá. Hanem a tudomány szakszerű alkalmazásának van egy nagy előnye és ugyanolyan nagy hátránya az iskolás emberekre. Előnye, hogy a kit lelke e, vagy ama szak felé hajt, azt a kört mintegy készen találva, abban a kisebb szakkörben hamarabb és jobban tájékozhatja magát, mintha a tudomány végtelen birodalmából önmagának kellene összeszednie azon

megvizsgálása megtörtént: de az alsóbb klassziszoknak alkalmas helyet nem találtak, mert a kollégium déli oldala dűlőfélben van. Ajánlják hogy a déli rész rontassék le, s helyébe három emeletes épületet emeljenek. Az új épület alsóbb részeiben helyezték el a klassziszokat, a felsőbbekben a tantermeket és a lakószobákat. A debreceni városi tanács az új épület építésére már felajánlott 200 000 téglát, mivel az alsóbb klassziszok befogadására építendő tantermekbe leginkább a helybeli lakosok gyermekei járnak. A város a 200 000 téglá beszállításáról is gondoskodni fog. A kollégium építését a nagyobb egyházakban publicálni kell. Az építésre Simonffy Sámuel ügyeljen fel, s e célból a városi tanácsból két tagot vegyen maga mellé.⁷

A monumentalisnak tervezett épület költségeinek előteremtése foglalkoztatta az 1801. évi október 6-ikán tartott egyházkerületi gyűlést. Kimondták, hogy a kollégium déli oldalának felépítésére szükséges költség összegyűjtésére minden egyházban segílyt kell gyűjteni. Minden egyházmegyében az esperesek jelöljék ki azt a vasárnapot, a melyen a kollégium szükségére publicáljanak, de a hol célszerűbb, lehet a publicálás vasárnapjának kijelölését a a lelkészre bízni. A kijelölt vasárnapon alkalmi predikációt kell tartani, de nem kell a perselyt kitenni, hanem consistoriális gyűlést kell tartani, meg kell bizni 8 vagy több embert, kik házanként keressék fel az egyháznak minden tagját. Az adakozók ne-

⁷ U. o. 1801. évi 45. p.

veit fel kell jegyezni, a lelkészek pedig a helybeli földes urakat keressék fel. Az egyes egyházközségek adományait az egyházmegye által e célra kijelölt perceptor gyűjtse össze, s küldje be a kollégium perceptorának.⁸

Az új épület számára az egyházkerület építési terv kidolgozásáról is gondoskodott, 1801-ben dec. 13-án az egyházkerületi gyűlésen bemutatták a szobeni főstrázsa mester által kidolgozott tervet.⁹ Az 1802. elején tartott egyházkerületi gyűlésen kérdésbe tették, hogy nem jó volna e a kollégium építéséhez már azon évben hozzáfogni. Abban állapodtak meg hogy a következő évre halasztják az építés megkezdését, mert a főkurátor az országgyűlésen van, s az ő távollétében nem akarnak ilyen fontos ügyben határozni, de meg nincs téglá és egyéb építési anyag sem.¹⁰

Utóbbi határozat létrejötté az isteni gondviselés különös müve volt. Néhány hónap mulva egy irtózatoss tüzvész áldozata lett a kollégium épülete, s így minden, a mit építettek volna, s a felhalmozott építési anyag a tüzáldozata lett volna. Az egész városnak tömérdek kárt okozó tüzvész a debreceni egyháztanács jegyzőkönyvében következőleg van leírva: „Szomorú jegyzés. Ezen esztendőben jun. 11-ik napján péntek napon délben 12 és 1 óra közt tűz támadott Péterfián, a Tóth házzal átal ellenben levő

⁸ U. o. 1801. évi 82. p.

⁹ U. o. 1801. évi dec. 13.

¹⁰ U. o. 1802. évi 5. p.

elemeket, melyek az ő mesterségére tartoznak. Hát-ránya pedig abban áll, hogy a választott szak mes-gyéje a gyengébb lelkekre nézve — és ilyenek van-nak legtöbben — könnyen válik határdombbá, amelyen át nem érdemes fáradni s az ilyen szak-ember önmaga csinál lelkére egy aranyos kalitkát, le s fel ugrál benne, ahelyett, hogy ki-ki repülne néha, az erősítő tiszta szabad levegőre, a tudás egyetemes magasságába és mélységeibe. És ez fel-tűnik már az iskolás növendékek életében. A kü-lönböző szakok növendékei egymásra nézve nem-csak idegenek, hanem sokszor lenézők, ellenséges indulatuak. Mindenik a maga mesterségét tartja szükségesnek és hasznosnak. A jogásznak legfőbb a jog, az alkotmány, a szónoklat, a mutató. A theológus előtt, a jogászok csak színjátzó fecse-gés, ravaszkodás. Az ipar, kereskedés embere lenézi mindakettőt. Előtte csak a kézzel megfogható bir értékkel, a többi léha kenyérevő. Általában végig-mehetnénk a társadalmi foglalkozások elméleti és gyakorlati ágain s azt látnánk, hogy mindenik csak a maga fészken kotol s e fészkekből kelnek ki a különféle *izmusok*, melyek nem az egyetemes élet összekötő képesai.

Itt végezne már végtelen hasznos munkát, a szociológia az iskolában. Az érett ifjuság lelkében, mintegy nagy távlatot nyitna a társadalmi élet nagy munkamezején. Mint a csillagászat, megnyitja a vizsgálódó elme előtt a végtelenség rejtélyeit s az egyes bolygók köreinek összevisszaságában felmu-tatja a nagy öszhangzó egyetemes mozgást, egy-másrahatást: úgy a szociológia rávezetné az okos ifjuságot, hogy az ember élete, száz és ezerféle fog-lalkozási ágazataival; mintegy az égi mozgás-rend-szer fenséges törvénye alatt áll. Megértené előre az

ifju, hogy ő ha kilép az életbe, a maga helyén vég-telen értékes lehet, a közmozgásban és önmagában is, de csakis úgy, ha a többivel öszhangzóan forog saját körében, végzi a rábizottakat, ellenkező ese-ben, csak ütközőpontjai lesznek gyakoriak, a köz-nek is, önmagának is kárára. Megértené az okos ifju, hogy a társadalmi tevékenység nagy térein, minden munka egyformán becses s csak a léha naplopás beestelen, ha a trónon ül is e léhaság. Megértené a komoly ifju, hogy testi, szellemi, er-kölesi énje csakis úgy nyer öszhangzó, nyugodt, tiszta, erős öntudatot, nemes főlemelkedést, ha az egymásrahatás nagy élettörvénye szerint, emelőleg, segítőleg hat ő és hálás készséggel fogadja a ha-tásokat.

És még sok egyebet megért . . . a mit most nem ért s mint értelmetlen, értéktelen egység ke-rül az élet forgatagába, csak mint egy szemerkéje annak a világpornak, mely miriád rajokban kava-rog a végtelenségben s melyen észrevétlen átgázol-nak az élő bolygók.

Mert igaz az, szeretve tisztelt Tanár ur, hogy sok lóm lom tudományunk mellett, sok hasznos dologra nézve tudatlanok maradunk. S leszünk egy-szerű kenyérevők. Elégedetlen, lázongó, követelő elemek.

Holott e kérdésekre: *mik vagyunk? mik lehet-nénk? miknek kellene lennünk?* honnan vesszük a kielégítő, megnyugtató feleletet!

Pedig ez az élet és az életműködés fundamen-toma.

Az ifjuságé a jövő, szokták mondani. Igaz, de ezt a jövőt mindig a jelen formálja s a jövő kalá-sza a jelenben mélyített barázdából kél és fejlődik: erőteljesen, ha jó szántásba jó magot vetettek, —

közön özv. Dinnyés Jánosné udvarán, melynek, mi-nekutána az a nagy utcára Péterfiára kijött, kivált miután a másik oldalára is által kapott; rész szerint a nagy hévség, rész szerint a nevekődő szél miatt ellenállani nem lehetett. Megemésztette ez a tűz a Péterfiának és a Mester utcának egy részét, Hatvan Nagyjú, Kisúj és Német utcákat. Ez utolsóban egy néhány házakat kivéven a templom során, leginkább a piacnak napkeleti részét a Szeremley házig, a nap-nyugatot a Kistemplomig, ezen kívül Kádas és Mik-lós utcák végén számos házakat. A teméntelen károk közt, melyeket a szegény lakosok vallottak, az eklé-zsia kára a legnagyobb. Megégett a Nagytemplom az ő-tornyával és a mellette levő verestoronnyal együtt. Megégték minden parochiális házak, melyek a Nagytemplom körül voltak, predikátorház kettő professorális öt, kántorház kettő, a konsistoriális ház a Kenessianus alumnaeusok lakóháza, a coqua háza, szám szerint 12 nagy épületek. Megégett a kollégium és ahhoz tartozó két professorális házak, három leány-oskolák, Péterfia, Német és Hatvan utcák. A Nagy-templom tornyában levő harangok összeolvadtak, de a verestoronnyban a nagyharang meg nem olvadt, hanem minekutána oszlopaiból kiégett, kezdett alá szállani, és mivel a tűz leülrol jövőn aláfelé, a to-rornynak alsóbb részében a falakat egybekötő geren-dák még akkor el nem égtek, ezek tartóztatták, hogy egyszerre le nem esett, hanem egyikről a másikra esvén, utoljára lejött ugylátszik minden sérelem nél-kül s legalább nem totszik rajta egyéb, hanem egy

helyen szélében valami kis repedés. Szerencséjére ezen eklézsianak az archivuma megmaradt, mert noha a consistoriális ház is megégett és a tűz stukatura gerendáiba is belekapott, de jókor észre vévén a dolgot, a tüzet megoltották és az írásokat bátorságosabb helyre vitték, nem kevés kárral ugyan, de a mi óhatatlan volt, mindazért mivel azokat csaknem a tűz alól kapván ki, a hirtelen munka miatt össze túrték csavarták, mind pedig azért, mivel más hely nem lévén, kénytelenek voltak az írásokat a pince vizes földre rakni. Epen ilyen szerencsés volt a kollégium a bibliothékára nézve, mert noha későn, azaz a tűz után negyed nappal de csakugyan észre-vették, hogy a stukaturában tűz vagyon és minek előtte kárt tett volna, megoltották. Ilyen gyászos és siralmas vala június 11-ik napja eklézsiankra és városunkra nézve. Ehhez hasonlóra nemesak a most élők, de még protocollumaink sem emlékez-nek, mióta 1564-ik esztendőben ugyanez a templom a város nagyobb részével együtt megégett. Mely régi romlásról való jegyés a nemes város protocollo-maiból általános emlékezet okáért beiródik szóról szóra.¹¹

Nagy volt a pusztulás. A sok deák egyszerre hajlék nélkül maradt, a rend felbomlott s a deák-ság egyrésze hazamenetelre gondolt. A debreceni egyháztanács a szerencsétlenség után két nappal a tanárok ama panaszával foglalkozott, hogy az ifju-ság kezd oszolni, a szülék viszik haza gyermekeiket.

¹¹ Debreceni egy. tanács j. k. 1802.

siralmas aratásra, ha rosszul volt berendezve a gazdaság.

Iskolánk, nevelőintézeteink, mind megannyi szellem erkölcsi gazdaságok, Istenországa vetésének nagy, boldog aratására.

Az a boldog ember, akinek előre megmutatják, elkészítik a maga helyét s ő aztán a nekivaló helynek tápláló elemeit tevékenyen felhasználja.

Oszinte szívből üdvözlöm önt, szeretve-tisztelt Tanár ur!

Andrássy Kálmán.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

A magyar nyelvet használókat be kellett jelenteni, ki ezt elmulasztá megintetett (1804). A lecke órák végén a juratus *névsort olvasott* a jelen és távollevők feltüntetésére, a ki az olvasás előtt eltávozott nyilvános boesánatot tartozott kérni (1803). Biblia olvasók (lector) az ispotáyi templomba is rendeltettek, a ki azt elmulasztotta hét napig apparitori szolgálatot teljesített, és boesánatot kellett kérnie. (Az apparitor név 1792 óta szerepel, tiszte volt: a tanároknak bejelentette az előadás idejét, s ha a tanár akadályozva volt, ezt tudatta a hallgatókkal. (Lex. XXXIV. De Moribus).

A lecke órák mulasztása igen szigoruan fogatott, ellenőriztetett; a ki 5-ik izben mulasztott [még az elmulasztott óra is néha jelezve van, p. o. Május 31-én esteli 6 órakor, tehát akkor is volt lecke óra;

A consistorium a tanulók eltávozását megtiltotta, s intézkedett az épületek kijavításáról.¹⁷

A professorok minden erejüket megfeszítve igyekeztek a tanulók szétesztését meggátolni, s a tanítást minden halogatás nélkül tovább akarták folytatni. Mint a tanárkari jegyzőkönyv mondja: „A nagy tűz után, mely a Péterfiában kezdődött, a kollégiumot, Nagytemplomot, minden tanár házát és az egész városnak majdnem felét megemésztette, a professorok a még füstölgő üszkei közt a kollégiumnak gyűlést tartván, végezték: Felsőbb és alsóbb tanulók mintegy 2000 van itt, az órákat még a szabad ég alatt is meg kell tartani, de erre szükség nem lesz, mert az isteni gondviselés a könyvtárt, miután zsindelyeiről levétettek, be nem égett, továbbá a kis auditoriumot és a klasszísokat megmentette, úgy hogy azokban a székek megmaradtak. A nagy esengettyű azonban elolvadt, a kollégium tornyáiban a nagyobb harangok is, az órák tehát a kis esengettyűvel jeleztetnek”. A tanulók jó részét pedig a városon kell elhelyezni, különösen azokat, kiket a szülők vagy tanítványaik a városra lakni hívnak.

Dr. Barcsa János.

(vege köv.)

¹⁷ U. o. 1802. évi jun. 13-án.

sőt reggeli 6 órakor is, nyáron: az 12 órai börtön büntetéssel lakolt (1804); a ki pedig 8-ik izben mulasztott tanórát 3 napig volt börtönben. Deáknak *egy magában* (solitárius) a városba kimenni s ott sétálni tilos volt, a ki így tett, egyszerű jelentő deáki (apparitor) szolgálatot teljesített (1805); a ki 2-od izben esett e hibába, egy ünnepi jótéteményt vesztett (1807). A feladott dolgozatokat (themata) be kellett írni a *naplóba* (diarium) mely a dolgozatokat (labores) tartalmazta, a ki azt fel nem mutatta a contra scribának, két hét alatt be kellett adni, és kidolgozni. Tehát az írási munkálatoknak naplója volt (1804).

A szórakozásra és mulatozásra való hajlandóság felsőbb parancs folytán is korlátozás tárgya volt. A Fáji Ágnes asszony kávéházánál levő *bálban* néhány nem tógátus rendetlenséget esinált, illetlenül viselkedett: különböző fokú börtön büntetésre ítéltek (1802. dec. 1). A *biliárdozás* először jó elő a deákok életében 1800-ban: mint idézés tárgya pedig 1805-ben: a „biliárd házba” járók 16-an idéztettek (a Bezzeg, Bati, Szodorai, Sárközi, Moesi stb. fiak): most csak megintettek, de ha ezután meg nem szünnék a királyi parancsolatok szerint büntetődnek. A főiskolai hatóságot e tekintetben szigorubb eljárásra sürgették a felsőbb rendeletek, első Helytartósági Rendelet (Buda. 1798. okt. 30) a vendéglő házak (Taberna) és kávéházak látogatásától tiltja a deák ifjuságot; az eddigi törvényeket, az erre vonatkozókat, újra kihirdettetni, s a tanárokat és gondnokokat örködésre inti. A városi hatóság tette át a királyi rendeletet a kollégiumhoz. Megújított e rendelet 1800. april. 22 és 1802. márc. 17. A tanárok és gondnokok a városi hatósághoz fordultak (1801. febr.) segéd kéz nyújtás végett. A városi hatóság végzést is hozott s egy tanácsnokot bízott meg ellátogatni a bálókba és kávéházakba, azon hatáskörrel, hogy az ott talált deákot elfogathassa s az iskolai hatóságnak átadja. (Tanács végzés 1801. febr. 9). Maga az e. kerület (1862. márc. 28) külön cikkelyt adott ki a tilalom pontos végrehajtására s a nem tógás deákokra ki is szabta a büntetést t. i. 3-adszori ismétlés esetén az iskolából elutasítást.

A rendkívüli kihágásokra a nem tógás tanulók ügyében a felső törvényszék „deputatio” vagy *Consensus Mirtus* néven jó elő 1805. márc. 27, melyen jelen volt a tiszántuli e. kerület főgondnoka Péchy Imre, a debreceni egyház gondnokai, és a tanárok.

Sajátságos büntetés nem volt a közszolgálat terén, mikor két deák, a ki egy hónap alatt hat ügyben volt idézve, a malomba rendeltetett, a kollégium sütő és sütőházához szükséges őrltetés és beszállítás ellenőrzésére. Egy tanuló megtagadván vakmerően az oda menetelt, egy évre minden jótéteménytől megfosztatott s a collegiumból kiköltözésre szorítottatott (1811.)

XIII. kötet (1807—1813). A preces mulasztóknak feltűnő nagy száma (184-en) fordul elő az 1808. Jun. 9-iki idézésen — talán a karácsony ünnep utáni késés és a nagyvásár okozta: azok mind fél-éji vigilségre ítéltek. A *magyar nyelv* használásáért több izben fordul elő büntetés 1808-tól is, az alumnusok kenyér és ételtől egy napra megfosztatnak, a paedagogusok egy egész éji vigilségre ítéltek. A *színházba* menőket (1808. dec. 3), két hétig kenyértől fosztották meg, a paedagogusok pedig

sorrendjökben 10-zel alább vettek. E büntetés 1811 óta pénzfizetéssel cseréltetett fel, nevezetesen az a 3 deák a ki színházban volt, a könyvtár pénztárába 10 forintot tartozott fizetni; a büntetés pénzgradus fok arányában vettetett ki. Az iskolából bűnyüért kizárt tanuló a városi hatóságnak adatott át a városból eltávolítás végett (1811).

Tisztújítás 1812 aug. 29-kén. A deákság egyhangu szavazatával seniorra nagydorogi születésű (Tolna) Nagy Sámuel, rendnaggyá (contra-scriba) debreceni fi Matolei Lászlót választotta meg, őket a tanárkar megerősítette. A 10 esküdt és iskolaszéki ülnök közt van Szoboszlai Pap István, rácuifehértói fi. Igazgató tanár Varga István hittudor a keleti nyelvek és szentírás magyarázat tanára, a tanév kezdete Nov. 1. A tanév kezdet óta Tatai Sándor lett az igazgató. Tartott az iskola szék e felév alatt 18 rendes ülést;

A senior és esküdt deákok fellázadása.

Ritkaság számba megy s deákság történetében az a megdöbbentő mozgalom, melyet épen a főiskolai tisztviselők és esküdt deákok a magok érdekében s jogaik fentartására kezdték a tanárkar ellen, s meglepő eredményt is vont maga után, az egyháztanácsot és e. kerületet is foglalkoztatta. Az e. kerület az álmósi tanügyi értekezleten megállapított tanrendszert elfogadván és kiadván, a tanárkar a végrehajtásról azon rendelkezést írta elő, hogy a legátioiba bocsátáskor a köztanítók a Debrecenhez közeleső követségekbe tartoznak menni, s ezek részére kiválasztotta a helyeket, hogy az alsó osztályok lecke órái kiméltessenek, mert azokban a szünet később kezdődött mint az akadémiában. Ezt a rendelkezést — mely már 1808 óta szokásban volt — most a tanárok ismét megújították. Mivel az akkori köztanítók között még egyik sem volt juratus deák; az esküdt deákok felzudultak, mert az *ő választási szabadságok* megrövidül, a köztanítók előttök választása által. Nyárádi János (szigetvári fi) elsőégi jogával élni akarván, elválasztotta legátiojával Kállót, melyet pedig a tanárkar köztanítónak tartott fenn. Az esküdtek felfüggesztették az electiot. Nyárádi mellé állott a két főtisztviselő és a juratusok s megkezdték a tanárkari rendelés ellen a harcot. A tanárok mindent elkövettek, kivált Tatai igazgató tanár, a zajongás lecsendesítésére személyes értekezés útján is, figyelmeztették őket a siralmas következményekre; felhívták Nyárádit mondjon le Kállóról válaszszon mást; nem tette. A tanárok elmozdították Kállótól őt s más legátioat adtak neki. Ez még jobban felizgatta a tiszt. kart. Az igazgató felhívta a seniort a confirmatio előkészítésére, a ki kereken ki jelentette, hogy nem jelen meg; minden társai hasonlót tettek a parancs szó ellenére is. Csak egy juratus engedelmeskedett, s a confirmatió azzal olvastatta fel az igazgató a választási névsort. A juratusok nem mennek legátioiba előre megmondták, nevök felolvastatásával távol maradások és engeetlenségök nyilván megállapított.

Azonnal jelentés tétetett helyi főgondnok főbíró Simonffi Sámuelnek, a kinek rendelkezésére a delegált senatorok (presbiterek) és a tanárok vizsgáló széket tartván, kihallgatták a seniort és társait. Mindnyájan erős bátorsággal védtek jogaikat. ügyöket, semmit tagadásba nem vevén. A vallatásból kijött, hogy maga a senior indította a mozgalmat;

és hogy mindnyájan előre összebeszéltek, miszerint se confirmatióra, se legátioiba nem mennek, maga a senior kimondá: ő sem lesz debreceni legátus. Az összeesküvés (mint minősítették a tanárok) formuláját maga a rendnaggy fogalmazta. Mindezekért a consistorium elé idéztettek, az ítélet hozatalra. Felovasták ott a maguk mentségére beadott irásokat is, de „megátalkodottak“ (azaz összetartók) maradtak szilárdul. A törvényszék a seniort, a contra-scribát hivatalaikból elmozdította, és 20 legénnyel degradálta, a mostani ünnep követségi jótéteménytől megfosztotta; Nyárádit, a törvénytelen lépés kezdőjét a collegiumból végkép kitiltotta; a többi esküdteket is — egy kivételével, a ki engedelmes maradt — hivatali állásukból kivette, 20-szal lebb tette, ünnepi jótéteménytől megfosztotta, mint magok is kívánták „lehetően azoknál hagyni a rend és törvény megtartására való vigyázást — szölt az ítélet egyik indoka — a kik ilyen *példa nélkül való* engedetlenségbe estek; mint hitszegettek soha juratusok nem lehetnek. Ha pedig legkisebb vevődik észre olyan forma, a mivel magokat megjegyztették, azonnal a tek. nemes magistratus kezébe adódnak“. A tanárkar e végzés után az iskola t. széket (sedes) azonnai restaurálta. (Mind az investigatio, mind az ítélet részletesen benfoglaltatik a debreceni consistorium (egyháztanács) 1812 december 14. kelt jkönyvében, s beigtatott az iskolai t. szék jkönyvébe is).

Az egyháztanács küldöttei jelenlétében még az nap (december 15) a seniori contrascribai és ött juratusi hely, ennyi felesleges juratus volt, — helyettes tisztviselőkkel betöltetett. Surrogátus seniorra tevődött az engedelmes juratus Tüdös József.

A törvény tekintélye erős kézzel megóvatott, s a deákságra mély hatást tett a két tisztviselő és 10 esküdt sorsa, kiknek tavaszig a collegiumból ki kellett takarodniok.

E nehéz helyzetben az elítéltek alázatos kérésével az e. kerület könyörületességéhez folyamodtak az ítélet lágyítása és becsületök helyreállítása végett. A kerület 1813. Január 5 ki ülésében, mint *legfőbb fórum*, tárgyalta ez ügyet. Fájlalva csodálta a „vakmerő megátalkodást, másfelől atyai szívére vette a romlást melyet a gondatlan ifjak magoknak okoztak“, választ adott a kérvényezőknak. A kerület igazságosnak mondta ki a helybeli egyháztanács ítéletét, sőt az szigorubb is lehetett volna; maga nem zárkózik el a könyörületességtől; mostani esetök tanító ereje nekik egész életökben használni fog; mivel eddig becsületesen viselkedtek: szüleiket sem akarja keserüséggel illetni; maguk a megsértett tanárok is közbejárultak a lehető enyhítés végett. A kerület intézkedő ítélete ez volt: a seniort hivatalába visszahelyezi — fizetését, s ünnepi hirdetésekéből való jövedelmét ugys elvesztette; a helyettes senior folytatta praességét (első köztanítóságát); a contra scriba is vissza tevődik hivatalába. Az esküdtek is vissza kapták tisztjüket de a már megtett juratusok után következzenek; s mivel előbbi esküjök ereje megszűnt, új felesküvésre köteleztetnek. Nyárádit vissza vette ugyan a deákok közé, de juratus többé nem lehet. Így állt vissza az elvesztett becsület részökre. Erős intések kapcsoló az ítélethez. Rendkívüli volt a vakmerőség, rendkívüli volt a könyörületesség. Kimondatott az is, hogy a senior és contrascriba a juratusoknak

is felvigyázója s így velök nem egyenlő, azok töle-
függének, tehát helmi tegezést, öcsémézést, cimbo-
ráskodást illetlen címzést mint pajtáskodás jelét
mellőzzenek hivatalos érintkezés közben a magok
tekintélyét egymással szemben is tartásuk fenn. Az
egész ifjúságot is intette a kerület, hogy e példáról
senki „himet ne varjon”, mert ismétlés esetén a
könyörületnek helyt nem ad.

Ezen e. kerületi *rendelet* ünnepeles kihirdeté-
sére a közgyűlés kiküldte a maga kebeléből az egy-
házi rendből Diószegi Sámuel (főjegyző és esperes) :
és még öt tagját; a világi rendből a fő gondnok
képeben Lónyai Menyhért és Domokos Lőrincz ül-
nököket, a helybeli consistórium részéről Földvári
Józsefet a debreczeni predikátort s egyházmegyei
jegyzőt, és két senátort.

Az e. kerületi könyvének cikkelye beiktatva
van a főiskolai könyvbe (633—636 II). Matolcsi
seniorra lett a következő tisztújításkor.

Igy végződött a senior és juratusok lázadása
a törvény és iskolai rend ellen.

Balogh Ferenc
hittanár.

(Folyt. köv.)

TANÜGY.

A tanítók képviseltetése.

Igaz marad mindig hogy: „nincs öröm öröm
nélkül”. A győzelem hite, az elért — s megvallo-
m a budapesti zsinat elnöki fogadtatásunk után nem
remelt — siker feletti lelkesedésünk alig erősödött,
alig lángolt annyira, hogy „tettekben tényező” le-
hetne, már megjött a hideg zuhany, a kiábrándító
félvilágosítás, a dolog másik oldalának felmutatása,
a rut realis kép mely — más szavakkal — azt
mondja: miért ujongtok kiesinyhitűek, adtak nektek
jogot, de csak most vagytok igazi játékosok, mások ke-
zében, soha se lesz ti közületek semmi (t. i. sem-
miféle képviselő), aki az igazságot ki merészi mon-
dani, mert az ilyen „kellemetlen” soha se nyer többé
szót, de egy esomé anyám asszonyféle tanító remél-
het, mert ezek közül még zsinati atya is lesz. Kom-
édiáztak veletek, s komédiások lettetek magatok is!”

A másik hang, mely ismét fagyosan érinti a
mi örömünket az mely reklam vadászatból hizeleg
nekünk tanítóknak: ebben annyira megy, hogy
sérti a tőt zsinatot (ez a sajtó organum mindig
tulzásban jár és vakon szur-vág), nem átálja azt
hirdetni, hogy a zsinaton van egy csoport, (persze
ennek vezére Dégenfeld gróf és Sass Béla) „ez arra
készül, hogy a zsinat tavasszal tartandó negyedik
ciklusán az alkotmányügyi törvényeket, mikor azok
szabályszerint harmadszori olvadásban kerülnek a
plemun elé — leszavazzák”. Sőt tovább így szól a
zongemény: „A tanítók ellenségei remélik, hogy
jobbán összetartva, jobban szervezkedve, másodsor
ők kerekednek felül.”

E hivatalból, reklamhajászatból iratott cik-
kel nem vitatkozom, mert azt egy „viszonyokkal
nem ismerős és alig hiszem, hogy kálvinista ember
irta a ki négy egyházkerületről (sic!) és ennek meg-
felelőleg 4 tanító zsinati tagról beszél. A vitatkozás
helyet leszögezzük Sass Béla mondását, aki kijelen-

tette, hogy „*nincs a zsinaton senki aki a tanítóság
képviseletét ne kívánja, csak a választások módja te-
kintetben van eltérés köztünk*”.

Igaz, a választás elvi kérdését kellett volna
hátán tisztázni. De előbb azt is külön kellett volna
eldönteni, hogy akarja-e a zsinat a tanítóságot be-
ereszteni az egyház alkotmány sáncaiba minden
fokon?

Mert ha ez utóbbi kérdés esetleg névszerinti
szavazással döntetik el, míg egyfelől egészen bizto-
san tudjuk magunkat tájékozni, kik vannak mellet-
tünk, kik ellenünk: másfelől nem lesznek kényszer-
rülve azok, kik nem a presbitériumok által kíván-
ták a tanítókat választani a képviseltetés ellen sza-
vazni e második elvi kérdés fentartása miatt.

Ezt a zavart, ezt a felfogásbeli anarchismust
én fenforogni láttam s különösen Barthalos beszéde
győzött meg erről, aki lelkesen támogatta a tanítók
képviseletét, de kijelentette, hogy a tanító maguk
válasszák meg képviselőiket. Kiváncsi vagyok sza-
vazott-e és hogyan a Váro és Dr. Baltazár javas-
latának eldöntésekor?

Mi, tanítók az elv diadalának örvendettünk és
ma is örömmel tölt el az a tudat, hogy legfőbb
egyházi szervünk, törvényhozó zsinatunk méltá-
nyolta és figyelembe vette negyedszázados küzdel-
münket, felsozott érveinket.

Sajnos — mint mondám — ezt az örömet lo-
hasztotta a Debr. Prot. Lap tudósítója is. Teljesen
hiszem, hogy szívből jó minden szava: teljesen hi-
szem hogy ügyünknek, mely — erősen hangsúlyo-
zom — nem a miénk csupán tanítóké, hanem az
egyház közérdeke — hü támogatója. De azt is hi-
szem ismeri azt is egészen, a mit én csak részben:
miképen történnek azok a presbitériális szavazások?
Es aggódó lelke látja, hogy olyanokat választanak
akik „jó magaviseletűek és az előjáráságnak nem
okoztak kellemetlenséget”. „Es ez történik minden
fórumon.”

Hát csakugyan ez az érem sötét oldala!

Mert így nem azok fognak bejutni az egyes
kormányzó testületekbe és a zsinatra mint törvény-
hozó hatóságba, kiket a tanítók közéleti munkássá-
guk méltánylása képen erre alkalmasoknak vélték,
hanem azok a kegyeltek, kiket az irányító főembe-
rek „bizalmas” utóirásaikkal lelkésztársaiknak kör-
leveleikben ajánlanak.

Az a sajkó, mely dec. 12 én szabadvizre a leg-
jobb reménységgel eresztetett itt már a zátonyra
jutott.

Azonban, bár tudok esetet, hogy helyesen irni
annyira sem tudó férfiú is választatott meg egy-
házi jegyzőnek, mint a mennyit e tekintetben
egy elemi iskolát jólvégzett növendéktől megkíván-
hatunk: mégis hinnem kell, hogy eljő már az ideje
ama demokratikus felfogásnak, hogy maguk a pres-
byteriumok saját szemükkel nézve az eseményeket,
és eszükkel bírálva a közélet terén működő egyé-
nek, így a tanítók eselekedeteit is szabadon fognak
szavazni és a kerületeknél például a viszonylagos
többség megkönyíti a választást.

Es ha a kívánatos szabadelvű felfogás, nem az
eddiggi pressionálás és pressionáltatás fogja irányítani
az egyháztanácsok elnökségeit, és ha némi tekintet-
is az egyháztanácsban ülő, a maga kartársát leg-
jobbán ismerni tartozó tanító véleményét figyelembe
veszik, nem kell csalódottan felkiáltanunk a legkö-

zelebb — a törvény szentesítése után — megejtendő első választás után, hogy „adtál esőt Uram, de nincs köszönet benne!”

A mi tiszántuli kerületünkről szólva, ma még csaknem lehetetlennek tartom, hogy ismert nevű derék kartársainkon milyenek Sinka Lajos, Simon Károly, Ritókh István, Csurka István, Farkas Imre, Kecskeméthy László, Balogh István, Szabó István, László Gyula, Cirbus István stb. mások még komolyan szóba is jöhetnének a kerületi választásnál.

Evek mulva, egy újabb zsinatnál elgondolni is képtelenség ma, ki lesz itt megválasztva, hiszen a most említettek már akkor vagy ideiglenes vagy a végleges nyugalomban — a sirban lesznek.

Ne zavarjuk tehát most még idő előtt az elvi győzelem örömét. A mely győzelemért igaz hálával adózunk Váró Ferenc, Mecner Béla, de különösen és legfőképpen Dr. Baltazár Dezső zsinati atyáknak. Reméljük, hogy a képviseltetésnek ez a módja is befog válni és üdvös gyümölcsöt fog teremni az egyház, e legfőbb ideál közjára az egyének munkássága által,

Hajduböszörmény.

Dobó Sándor
református tanító.

KÖZÉLETÜNK.

Nyiltválasz.

Nt. K. A. urnak 204 számú hivatalos levelére.*

Az adventi hetek s ezek között a nap nap után közeledő utolsó hét — mely bűnbánati hét is leszen — miként más keresztény társaimat, azonképpen engem is a teljesített és még teljesítésre váró feladatok s teendők szigorubb nyilvántartására s a még pótolhatóknak pótolására szólítván, ezen magammal való számadásom rendén sajnálattal kellett látnom, hogy egyházmegyei nagytiszteletű Főjegyző urnak ez évi 204 számú levelére a felelettel ez ideig adós vagyok. De miért is vártam idáig a felelet megadásával? Két oka volt várakozó állásomnak, jobban mondva két körülmény kényszerített rá. A levél tartalma, mondhatnám elvi állása annyira közérdekű és annyira tisztázandó miszerint részemről egyenesen léhaság sőt lelkiösmeretlenség lett volna magán levélben válaszolni meg a benne foglalt s egyházi jogszolgáltatásunkat éppen szívkamrájában érintő kérdést. De válaszom nyílt megadásával óvakodtam azt a feltevést kelteni mintha aktualis hatás utját módját keresném, egy sub judice álló ügy sorának irányítására. Ez az indok tehát a szerény megnémulás és önmehtagadás indoka, mint ilyen hiszem, hogy mindenütt, még nagytiszteletű Főjegyző urnál is illő méltánylásra talál. Várakozásom második indoka azonban más természetű, első tekintetre olyszerű mint a kevélység. Protestáns öntudatunk és önéretünk

* Igaz protestáns felfogás szerint házi ügyeink *nincsenek*. Az a nézet sem jogos, hogy a bíróság elé tartozó ügyek a sajtó útján nem mehetnek a nyilvánosság levegőjére, ilyen korlátozást a sajtó szabadság sem ösmer. a protestáns vélemény szabadság pedig annál kevesbbé. A sajtónak és a jogéletnek nincsen külső házi morálja, a melyek egymás szemébe nem nézhetnek. A jogéletnek legjogosabb ellenőre a sajtó és a nyilvánosság. Így maga az irás is: „A mit néztek fülbe sugva mondok: a házak tetejéről predikáljátok” (Máté. X. 27.)

— ámbátor mostanában sok érvágást szenved — a maga napi sétáját még mindig abban a tartásban teszi meg, mely a kevélység fejhordozásához hasonlít, pedig voltaképpen csak az egészséges tiszta öntudat fejtartása az, semmi más.

Ez évi 144 szám alatt kelt levelemben nagyt. Főjegyző urhoz fordultam azzal a kérelemmel, hogy az egyh. megyei bíróságnak szept. 13-án hozott ítéletét másolatban az én költségemen sziveskedék kiadványozni s hozzám megküldeni. Erre volt szerencsém nagytiszt. Főjegyző ur 204. számú hivatalos levelét venni, melyben egyebek között ez a kérdés foglalatik: „Azt sem tudom, hogy a törvénykönyv melyik kiadásából tetszik kiolvasni a 383 szakaszt? Ez az első bírósági ítélet írásban csak azon félnek rendeli, a melyik a tárgyaláson nem volt jelen s nem hallotta előszóval. Én ugy emlékszem rá, hogy kartárs ur ott volt. Így hát a hivatalos kiadványozással nem tartozom”. Jó hát kezdjük az emlékezés tanuságtételén. Ha nagytiszt. Főjegyző ur említett levelem első második bekezdésére helyesen emlékezett volna: ott láthatja vala, hogy a kiadványozást a kiadási díj beszolgáltatása ellenében kérem és így szükségtelen a hivatalból kiadással való nem tartozást emlegetni. Azonban . . . ha emlékező tehetség révén még meszebb is vissza pillantunk egész az ítélet kihirdetésének tényéig: kénytelenek leszünk arra is emlékezni, hogy ott V. Zs. volt ügyvei felügyelő lelkész ellen a feddésre szóló ítéletet *indokolás nélkül hirdettetett ki*. Az az eset áll tehát, hogy a megfigyelmeztetett felelbböz „kartárs ur” *jelen volt*, de az *indokolás nem volt jelen* és így az *ítélet sem volt jelen*, tehát *nem volt mit meghallani előszóval való kihirdetés útján*. Mert — a civilizáció sugaraitól megvilágított féltéken senkisémet kételkedik abban, hogy *indokolás nélkül ítélet nem mondható*. A társadalmi morál minden embertől megköveteli, hogy nyilatkozatait és cselekedeteit a józan ész és józan morál széke előtt indokolni tudja. A ki cselekedeteit és szavait a közmorál előtt indokolni nem tudja, az a poroszló kezébe kerül a ki pedig tetteit és szavait észtanilag nem indokolhatja az az elmebeteg intézetébe jut. És az, a ki esetleg azt a véleményt merné hangoztatni, hogy a bíróságok hozott ítéleteiket *indokolni nem tartoznak*: nem tenne egyebet mint vagy tudatosan vagy tudtán kívül bujtogatna a jogrend ellen mert elvetemültnek állítaná a jogszolgáltatást, a melyben a jog színében képmutatás és erőszak esalná meg a társadalom jámbor hitét és törvénytiszteletét.

Nos . . . ha nagytiszt. Főjegyző ur — levele irásakor — nem emlékezett a *fejérgyarmati* feddésre szóló ítélet kihirdetésének *mikéntjére*: akkor nincs igaza a *nem tartozás* hangoztatásában mert ekkor még nincs kizárva, hogy Főjegyző ur is egyetérthet a fentiekben. Ez esetre tekintettel hát a hivatalból való kiadványozást nagyon is igényelhettem volna, még pedig mind a 383-ik, mind a 381-ik § második bekezdése. mind az európai morál minden követelménye szerint. Ha pedig Főjegyző ur mindenre jól emlékezett és fentjelzett kérdése csak azért kérdés mert egyelőre még nem bátorzkodott *modus indicatus*, illetve állító mondat lenni, ugy annak közvetlen értelme az, hogy az élet indokolás nélkül is megélhet és az indokoláshoz az ítéletnek s a benne elbírált feleknek *semmi közük*. Pedig nagytiszteletű Főjegyző urnak, ki levelében még a 383-ik § hovatartozását sem akarja tudni és ösmerni valóban ez

a fölfogása, s bár némi óvatossággal egy előre csak kérdésbe öntötte azt, mégis az a végértelme, hogy e classicus kis kérdés szövegezőjének *nincs hite a jogszolgáltatás komolyságában és szentségében* s nincs hite a társadalom jogérzetének fejlettségében és méltóságában. Szomorú kishitűség! Lám nekem *van hitem* mindenikben sőt van hitem az emberi társadalom *hatodik érzékében* a jogérzetben és ennek biztos bár lassu kifejlődésében is. Annyira van hitem mindezekben, hogy soha csak egy iskolás gyermek igazságérzetét sem bírtam megsérteni, mert a társadalom fejlődő hatodik érzetét csiráiban eltaposni szégyenleném. Nekem van hitem mindazokban, pedig én a jogszolgáltatás botlásaiból nem active, hanem csak passive vettem ki részemet, a mennyiben a botorkálók felettem gázoltak. Sajnálom, hogy nagy-tiszteletű ur hite éppen most rendült meg, midőn ellenséges kezek amugy is bontogatni készülnek a társadalom hitének szegletköveit. Nekünk, kik a társadalom *hitét* ugyanis mint minden jogrend alapzatát építgetni és conserválni tartozunk, nem szabad kishitűséget mutatni, kiváltképpen nem szabad olyat sejtenuünk mintha nem volna hitünk az igazság szolgáltatás hűségében, szentségében és a társadalom jogérzetének épségében, megbízhatóságában. Engem a jog nevében megbánthatnak, haborgathatnak, de azért nem állok be anárkhistának a jogrend megbuktatására szövetkezők seregébe. Hinni akarom, hogy nagytsizt, főjegyző ur sem nyújtott nekik szövetséges jobbot s kishitűséggel nem nyújt nekik bátorságot arra, hogy fesztő rudjaikat a társadalmi rend alapköveinek megemelésére a fundamentum alá illeszthessék.

Nagytsizteletű főjegyző ur levelére visszatérve abból még egy pár pontot kívánok röviden de igazságosan méltatni. Dacára, hogy az ítélet kiadványozását díjazásért kértem, azt írja hogy azt hivatalosan kiadni *nem tartozik*. Nem a tartozás címén kértem, pedig a fentiekben kimutattam, hogy úgy is kérhettem volna. De vizsgáljuk a *nem tartozás* kérdését. A kik mondatnak *valamik lenni*, főképpen annak köszönik méltóságukat, hogy a *tartozás mértékét magokkal szemben bőkezűbben alkalmazzák* mint a közönséges halandók. Az írás is így vélekedik: ha csak azokat eselekeszük a *melyekkel tartozunk, hitvány szolgák vagyunk*. Én nem tartozom azok közzé, akik mondatnak *valamik lenni*: mindazáltal tartozó kötelességemen felül mások érdekében körül belül végeztem annyit, mint hivatalos tehát tartozó kötelességeimnek felerésze. És pedig viszonzszolgálat elfogadása nélkül, szigoruan betartott principum lévén nálam, hogy mások szivességét kerüljem el, a hol csak elkerülhetem.

De igenis kértem még valami kiadványozást nagytsizt. főjegyző urtól és pedig hivatalból. Kértem t. i. a tanügyi bizottság javaslataira hozott határozatok kiadványozását, mivel e javaslatok határozattá emelését is megfelebbezttem. Erre már nem azt válaszolja nagytsizteletű főjegyző ur hogy annak kiadásával *nem tartozik*, hanem azt hogy a kérdéses jegyzőkönyv nincs nála, a benne foglalt határozat ellen pedig *nincs apellata*. Ezt az érdekes felfedezést igazságul nézném és tudomásul venném, ha az Egyház Törv. (utóbbi kiadásának)* 451 §-nak második bekezdése azt nem tanítaná, hogy a tanügyi határozatok ellen is vagy on apellata. A jelzett § nevezett

* Kizárólag a nagytsizt. főjegyző ur kényelme okáért jelöltem meg a *kiadást*.

pontjában ez áll az egyházkerületről mint *népiskolai hatóságtól*: „Határoz az egyházmegyéről iskolai ügyekben hozzá feltetjesztett vagy felebbezett ügyekben.” Vagy ezt talán úgy kell értelmezni, hogy a felebbezés lehetősége csak a többi egyházmegyét illeti, de a szatmári raktust nem, mivel itt más elméletek csontosodtak meg? Szívesen válasz nélkül hagytam volna nagytsizt. főjegyző urnak ezt a 201 számú levelét, ha attól nem kellett volna tartanom, hogy hallgatásomat a régi latin példabeszéd szerint hozzájárulásnak minősíti. De kötelesség mulasztás nélkül nem is hagyhattam volna válaszolatlanul. A mennyiben az Egyh. Törv. 88 ik §* minden egyháztagnak kötelez az ő atyjafiának lelki megépítésre, mondván: „minden egyháztagnak kötelessége a szentírás tanítása szerint inteni azokat a, kik rendetlenül járnak, inteni mint atyjokfiát, felépíteni alázatosságnak lelkével:” ezen alázatos nyílt levelemmel nagytsizt. főjegyző ur felfogásának megépítését kötelességszerűleg teljesítenem és foganatosítanom kellett, Sapientis mutare consilium in melius. A kegyelem Istene tegye foganatosítá ez alázatos nyílt leveletem! Üdvösséges adventi napokat kívánva, illő tisztelettel vagyok:

Sz.-Ujlakon, 1905. dec. 12.

A. Zs.

Egyháztörténelem a hitszónoklás szolgálatában.

(Folytatás és vége.)

Az eddigiekben az új-szövetség iránya volt döntő előttem. A tisztánlátás azonban megköveteli, hogy most már az ó-szövetséget is figyelemre méltassam és nézzem, hogy ennek mi szerepe lehet igehirdetésünkben. Kötelességem ez annnyival is inkább, mivel annak — már így nevezem magam is — „kathedra képessége” említettet.

Ha Izráel népét úgy tekintjük, mint egy szemet a népek történelmi láncolatában, megírott történelme is — a mi az ó-szövetség — csak annyiban lehet ránk nézve fontos, a mennyiben az az *emberiség* történelme egy szervének ismertetése. Ha azonban úgy gondolkozunk — a mint a keresztyén theológiának gondolkoznia kell, feltéve, hogy a *történelmily az ó-szövetség az isteni üdternek válik* nem mellékes *organismusára*.

Egy jogtudós vizsgálhatja Mózes törvényeit egybevetve Hamurábi kodexével, vagy beillesztve, az egyetemes jogtörténelem keretébe *s itt megállhat*, hogy véleményyt nyilvánítson felettök, de a keresztyén exegéta, ha csak eddig megy, még nem végzett semmit sem. Az ő elengedhetlen feladata annak megállapítása is, mit sem. Az ő elengedhetlen feladata annak megállapítása is, hogy vajjon e törvény önmagáért adatott-é, vagy a Krisztusra való tekintetből, (ó. v. Róm. 10. 4.) mint a ki által lélekben és igazságban (Márk 1. 14. 38. 39.) megmagyaráztatott? Az áldozati szabályokat is értelmezhetni a pogány népek hasonló jellegű intézményei-

* Itt is az Egyh. Törvény utóbbi kiadását kell értenünk a nagytsizt. főjegyző ur *tájszólásával* élve. A törvénykönyvnek voltaképpen *nincsen* több kiadása, mert az érvényben álló törvény-szöveg *törvény*, a hatályon kívül előbbi *tarvény-szöveg* pedig a *történelmi jog* egyik részlete. Kovács Albert (*Egyháztörténelem*) minden adását ha ugyan több is leszen) azt tanítja, hogy az egyház conservatív szellemű intézmény lévén rá nézve a *történelmi jog* szinte olyan fontossága mint az élő jog. Eppen ezért egy egyházmegyei főjegyzőnek és zsinati pótképviselőnek könyv nélkül is kellene tudni az egyház egész történelmi jogát, akkor a kötetek felől nem lenne oly csipős cölzatu kérdést mely visszafelé sül el. V. Zs.

hez való viszonyukban is, de mint keresztyén theologusnak, a zsidókhöz írott levél szerzőjének álláspontjáról kell azokat tekinteni. Egy elfogult történelem buvár a prófétákat megteheti csak politikásoknak, keresztyén theologus előtt azonban mindenkor az isteni üdvítok látói is ezek. A példák halmozását mellőzve, röviden ebben domborodik ki egy tisztán gondolkozó ó-szövetségi theologus álláspontja: vizsgálja amaz ellentéteket, melyek Izrael és az összes pogányok között szembeszökők és mérlegelje az ó-szövetségi tant, mint a Krisztusban teljessé vált isteni kijelentés helyes megértéséhez feltétlenül szükséges lépcsőfokot, a melyben Isten nevelői bölcsessége tündöklök. Vagyis a helyett, hogy az ó-szövetségnek „katedra képességéről” szólnánk, sokkal inkább azt mondjuk, hogy az az új szövetség megértésére és így a keresztyén hitszónokra nézve is egyszerűen nélkülözhetlen. Nem ok nélkül írja Augustinus: *Novum Testamentum in Vetera latet, Vetus in Novo patet.*

Tény azonban, hogy ennek dacára is, több olyan adatik ott (még az új szövetségben is) elő, a mi úgy a szószerkekre nem vihető De félre nem értessem. Nem azért, mintha nem volna méltó, hanem mert a szószerkeken *nyers terméket* nem árulhatunk. Ha megvonjuk a határ vonalat a tudományos exegesis és a gyakorlat szolgálatában álló hitszónok eljárása között és mindegyiket a maga munkakörébe utaljuk, e nyilatkozat könnyen megérthető.

De ugyan e mértéket kell alkalmaznunk az egyháztörténelem és hitszónok helyzetének viszonyára is Születési és más élettörténeti évszámok halmozása: család és összeköttetési viszonyok fejtegetése egy előadásnak, mely egyháztörténelmi tanulmányul iratott meg, igen értékes része lehet, de az egyházi beszédre nézve értéktelen, oda nem illő *pipere*, melytől ez mihamarabb megszabadítandó. Atvitt értelemben itt is igen mérvadó lehet Horáciusnak eredetileg a tragédiára tett nyilatkozata: *Effutire leves indigna Tragoedia versus, ut festis matrona moveri jussa diebus, intererit Satyris paulum pudibenda protervis* (De art. poet. v. 231—233). Az egyházi beszéd bevezetésében, vagy más helyén *rövidre szabva* életrajzi mozzanatok, de csak azért, hogy belőlök indulva ki, annál bővebben hőmpolyogjon beszédünkben az evangéliomnak bővizű folyama.

Hogy pedig ne csak elméletet, de annak alkalmazását is nyújtsam: nyugodtan hivatkozom olyan példákra, mint *Vásárhelyi Zs.*-nak már előbb említett „Bibliai képek” aztán pedig: „A mi hitünk és predikálásunk” c. egyházi beszéd kötetei és *Jánosi Zoltán*nak „Az áruló Judás” c. nagypénteki beszéde. Igazat adok azoknak, a kik talán gondolat és kifejezés-beli mélységöknél fogva falusi gyülekezeteinkre nézve kissé impraetikusnak találják, de abban meg azt hiszem, hogy én nem állok egyedül, ha azt tartom, hogy öntudatos hitszónok előtt az előtte fekvő példa sohasem olyan szellemi táplálék *kiwona*t, a mit azon módon lenyeljen, hanem *igazi példa*, melynek gondolatai viszont gondolatokat ébresztve nála, azoknak *szellemét* igyekezze követni.

De van még egy szempont, melyből a kérdést megtekinteni kell és ez: az egyházi beszédnek az alapigéhez (textus) való viszonya. Sajnos, de öntudatosan kezelt homilétikai elvek alapján ez is több ok *egygyel* az állástoglalásra.

Ha figyelembe vesszük, hogy ez az egyházi

beszédnek korántsem csak mottója, hanem *kitűzött tárgya* és hogy az egyházi beszéd pedig e tárgynak a legszigorubb és *legközelebbi tárgyilagoss* fejtegetése, vagyis mindig egy *hű biblíamagyarázat* tartozik lenni, akkor megértjük, hogy *egyháztörténelmi aladás* alkalmával *textus még csak fel sem vehető*. Mert ha felvesszük, ugyan azt tesszük a mit *Hammáron*, a ki p. o. „A világ vége” c. *fantasticus természettudományi hypothesis*ekben bővölködő munkáját az Apokalypsis 21. 1 jeligeje alatt bocsátja utnak. Nála ez meg nem róható; sőt bámulja az ember a szelleme nagyságát és az ötlete eleven színét, de már az *egyházi beszéd az ötleteknek szülöttévé nem válhatik soha*. Igazi exegeta (mert *Hagenbach* elvét valom id. mű 381 — „*hogy a legjobb exegéták a legjobb egyházi beszéd írók is*” a felvett textusban *magában találja fel a kinalkozó gondolatokat* és csak felületes exegesis az, mely az allegoriák mezejére szedi táplálékát.

* * *

Ezzel e kérdésre vonatkozó gondolataimat, a menüire e lap terjedelme megengedte, ki is fejtettem. De cikkem nem végezhetem a nélkül, hogy pár szóval meg ne feleljek arra is, miként tegye gyümölcsözővé a lelkipásztor egyháztörténelmi tudását *hiveire* nézve *bővebb* alakban? Mert hogy értékesíteni kell, ezt nálam jobban senki nem óhajtja. De tévedés volna azt hinnünk, hogy a szószerkekből *hiveink táplálására* minden eledelt mit *magunkkal* hoztunk, oda nyújthatunk. Az igehirdetés nagy munkánknek egyik része csupán, melynek megvan a maga szorososan követendő elvei; hivatásunk többi feladatának végzésére pedig *más utakon* kell eljutnunk. A mint az egyházi beszéd elveinek megtartását, mert egyébként mindenhol igehirdetők vagyunk) eme *más utra lelkipásztori gondunk* bármennyire szoros viszonyban álljanak is, választó határvonaluk megvan, melyet egyik vagy másik érdekének megesonkítása nélkül át nem törhetünk.

Rajtunk áll első sorban, hogy *iskoláinkban* a vallásitanítást a *saját kezünkbe* vegyük s az *ott* megtanítandókat (a milyen az egyháztörténelem) a leglelküismeretesebben elvégezzük. Ismétlő iskoláinkban e munkát még inkább szilárdíthatjuk. Részemről lélektani képtelenség annak lehetősége, hogy a mit a fogékony gondoktól nem terhelt gyermeki elme csak állandó gyakorlat folytán tehet sajátjává, azt a lassabb és az élet gondjaitól nyugtalan régibb koru agy a röpke szó szárnyáról elkapja — ezt mondom, mert ez az óhajtott cél: — *megtanulja*. A felekezeti öntudatosság a más vallásuaknál éppen nem az ismerettől, hanem attól a *fegyelmzettégtől* függ, mely rajtok már kicsiny koruktól fogva uralkodik. *Ezt* kell eltanulnunk s felette szigoruan örködnünk. Ha iskolai *vallásos nevelésünk és tanításunk* aztán kifogástalan, az adott ismereteket az életben nagy tarthatjuk meg, ha forgolódásaink által *otthonosakká* tesszük magunkat a *gyülekezet tagjai családi körében*. Bele kell merülnünk *közvetlenül* gondolatvilágába, hogy velök való *társalgás* kapcsán *ujjitsuk fel a mult idők emlékeit*. Egy egyszerű és közismert analog példára hivatkozom. Hogyan száll a mese apáról fura és hogyan marad

* Mint fényes példákra: *Dicsőfi József*: „Evangéliomi elmékedések” és „Templomi gondolatok” c. munkáira hivatkozom.

nak fenn az ősi nemzeti hősök példái a közismertben? Ugy hiszem, mindnyájan egyetértőleg fogjuk felelni, hogy a társalgás a közérülködés útján. Ezt a módszert én egyháztörténelmünk nagy alakjainak megismertetésére is nagyon célravezetőnek tartom. Népünknek nem sivár életrajz kell, vagy legalább is a mi ebből szükséges az az iskola példájaira való. Ha ebből felejt nem sokat veszített. Az érzület és a közszellem az, mit lelke kincsévé tennünk kell.

Igaz, hogy napjainkban, a mikor még csakugyan ninesen meg az iskolai alapismeret sem, a kezdet nehézségeivel meg kell küzdenünk, de hiszen egy kor szellemének átalakítása sohasem tartozott a könnyű feladatok közé. Ha mi az alapvető munkát megkezdjük, lelkünk ismerete nyugodt lehet, ha nem is adatik meg, hogy öntözésünk gyümölcseit élvezhessük. Természetesen a munkánk sikerére nézve egy főkövetelmény mindig fennmarad, hogy t. i. ne magunk várjuk a tudni vágyókat, hanem mi keressük fel még a megkövültnek látszó lelkeket is, mert életésre ott is van, csak ápolással kell örködnünk felette: *de hiszen épen minket rendelt az Ur orállókul Izrael házában!* (Ezek. 3. 17; 30. 7. ö. v. Jer. 6. 17. 27).

Berkesz.

Hajdu Péter.

s. lelkész.

Orgona avatás Mikolában.

Lélek emelő ünnepélye volt dec. 10 én a mikolai ev. ref. egyháznak, mert ekkor avatta fel orgonáját átadván azt magasztos hivatásának. Bár a kedvezőtlen idő és talán a részvétlenség is sokakat visszatartott, mégis szép számmal jöttek össze a mindenizében sikerült ünnepélyre, a mely a következőleg folyt le:

Délelőtt 10 órakor harangzugások között vonultak be az ekkor már zsufolásig megtelt templomba a fungáló lelkészek, utánuk a 12 presbyter. Ottan a Veress Lajos szatmári kántor művészete által beszélő orgona hangjainak hatása alatt meghattott kebelével elhelyezkedvén, a 37. dics. éneklése után Magoss Ferencz egri-i lelkész egyházmegyei főjegyző mondott a tőle szokott ihletséggel avató imát. Közéneke után Szabó Bertalan helybeli lelkész emelkedett a szöszekre és apostoli buzgalmu szívvvel beszélt gyülekezete tagjainak szívéhez, lelkéhez, gyönyörűen fejtegetvén hogy az orgona csak úgy felel meg magasztos rendeltetésének, ha szépen összeválogatott hangjaival megfelelő összhangot eszközöl a gyülekezet egyéni, családi és társadalmi életében. A jó kidolgozás és előadással párosult ritka közvetlenség építő hatása lesugárzott az örvendő arcokról. A 179. dicséret 10. versének elhangzása után Jóó Kálmán szárazberki lelkész elmaradása miatt Rác István Elemér helybeli kántor-tanító olvasta fel az orgona történetét és a nemesszívű adakozók névsorát. Érdekes volt hallani, hogy az évtizedekkel előbb megkezdett mustármag, az orgona adakozás, mennyi veszélyek között tartotta fenn magát — mialatt a gyülekezetben villongások dultak — mignem a jó Bogdán Lőrincz kezébe ragadta az ügyet és fáradságot valamint anyagi áldozatot nem kimélvén, hogy vitte diadalra mint növesztette terebélyes fává egész addig, mig most már dicsőíti az Urat a szép kivitelű

és jó hangu orgona, mely e hívek filléreiből, a közadakozásból épült fel 2600 kor. költséggel.

Délben örömteljes hangulatban banquette volt az „Olvasó Egylet“ helyiségeiben. Hatvan tagból állott ez: melyen kivétel nélkül ott volt a mikolai intelligencia vallás külömbiség nélkül (ez a legnagyobb öröm tárgya Mikolában).

A banquette nem szükölködött dikióiban, a melyeket mind az egyetértés buzdító gondolata szaturált. Este táncz követte szintén a mondott helyen, mig a másik bál a Szabó Lajos esürjében folyt vídám hangulatban hajnalig.

A díszes orgona Kerékgyártó István debreceni kálvinista orgona építő műhelyéből került ki és általános vélemény szerint dicséri a mestert.

Régen nem volt ilyen szép napja a mikolai gyülekezetnek, melynek tagjai nemesen felbuzdultak az orgona létre hozásában. Vajha követné ezt minél több alkalom, mielőbb pedig a templom kivakolása. Hiszen a ki ismeri az egyház multját, oly igen idézheti hogy: „Meg bünhődte már e nép a multat!“ Oh jöjj kívánt korszak, jöjj óh egyetértés, ihlesd a lelkeiket s szerezz több ilyen alkalmat Mikolának!! Adja a kegyelem Istene hogy úgy legyen.*

Mikola, 1905. dec. 16.

Osváth László

községi tanító.

KÜLFÖLD.

Német egyházi szemle.

A német protestánsok már korábban fölismerék azt a fontos feladatot, a mely az egyházra vár a socialis kérdésekben s ezért Stöecker és Naumann indítványára létre hozták a szabad egyházi socialis és az evangéliumi socialis egyesületet. A *Szabad Egyházi Socialis Egyesület* évi gyűlését ápril 25—27. napjain tartotta Boroszlóban, a hol az Erzsébettemplomban tartott ünnepélyes istentiszteleten az egyházi beszédet Jan. 14, 19 fölött Stöecker lelkész tartotta. A főgyűlésen ismét megválasztották elnöknek Stöeckert alelnökké pedig Henning birodalmi képviselőt és Rothe államtitkárt. A főtítkárné Líc. Mumm érdekes adatokkal világította meg az egyesület sokoldalú tevékenységét. A tagok száma az elmúlt évben 2620-ról 3011-re emelkedett. Gazdag volt az irodalmi tevékenység is a mennyiben az egyesület rendes közlönyre a „Neue Christoterpe“-n kívül számos röpiratot adott ki. Tart fenn az egyesület nagyobb városokban irodákat, a hol a nép ingyen részesül jogi tanácsokban. Maga az egyesület 8 hivatalnokot díjaz az egyes irodák vezetéséért. A főgyűlését Stöecker hosszabb beszéddel nyitotta meg; majd a különféle üdvözlések következtek, a melyek között ott találjuk a boroszlói katholikus munkás szövetkezetek főtítkárnak, Kubiay lelkésznek a beszédét. Rokonszenves táviratokat intéztek a gyűléshez; Studt kultus. — Bethmann belügyminiszter, Posadowszky államtitkársb.

Igen érdekesek voltak azok a felolvasások és

* Szívöböl kívánjuk magunk is, hogy ez a régi de az utolsó évtizedben nyugtalanságáról emlékeztető gyülekezetünkbe a béke, anyagi állandó helyet találva a hivatott lelkes ifju lelkész vezetésével hívek és templom szépen megéptüljenek. Szerk.

tárgyak a melyekről a gyűlés tagjai között élén eszme-
eserek indultak meg. Dietrich von Oertzen (Berlin)
„Patriarchalis viszonyok és a modern munkajog.” cim-
mel a munkaadó és a munkások közötti viszonyt
fejtegette a multa és a jelenre vonatkozólag. A kü-
lönféle bizottsági gyűléseken tartott fölolvadások kö-
zül megemlíthetjük Müller felolvasását: „A keresz-
tyén ifjúsági irodalom” az Ebelingét: „Az evangelisa-
tió és a közösség ápolására Márk 4, 26—29 alapján, a
Behm Margitét: „Miképen szervezzük s nyerjük meg a
gyári munkás nőket a keresztyén munkás egyesületek
részére? Este Stöcker beszélt ezen témáról: „A ke-
resztyén egyházközösség és a socialis kérdés.” A követ-
kező napon tartott értekezések között legérdekesebb
az volt, a melyet Bernstorff grófné tartott „A nők
hivatása az egyházi életben.” címmel. Ezen érteke-
kezés szerint a nő joggal követelheti, hogy az egy-
házi élet és munka terén neki is juttassanak szere-
pet a mint ez már az apostoli korszakban is meg-
volt. „A nő” — mondja Bernstorff grófné — nem
akar konkurrens lenni a férfinak, hanem a családi
élet ápolásával az egyház női tagjaival szemben gya-
korlandó szeretetteljes bánás móddal segítse. A
gyűlést az ulti ima elmondásával zárták be.

* * *

Az „Evangeliumi Socialis Egyesület” június
13—14. napjain tartotta évi gyűlését Hannoverben.
Harnack berlini theologiai tanár a körül-belől 800
emberből álló gyűlést nagyobb szabású beszéddel
nyitotta meg. „Mi” — mondja a többek között Har-
nack — nem akarunk mást mint az általános keresz-
tyéni kötelességet a köz külső és belső javára érvé-
nyesíteni. A mit minden keresztyén érez az ő szű-
kebb körében, a mit a szív magában óhajt, azt
akarjuk mi nyilvánosan kifejezésre juttatni. Ezt
akarja az Evangeliumi Socialis Egyesület fennállása
óta. „Evangeliumi” nak nevezi magát, és az evan-
gelium individualis; az egyes lelkeket Isten elé s az
egyeseket önmaga elé állítja. Igy ébreszti fel a ke-
délyt, az akaratot a tetterőt. A keresztyén ez által
utalva van a buzgó tevékenységre. Materialismust
teremtünk, ha restek vagyunk, idealismust, ha lel-
kesedéssel veszünk részt az evangeliumi socialis
munkában. Majd Lie, Hoekmann (London) „socialis
erők a keresztyénségben és a budhismusban” című
munkájában kimutatja, hogy a budhismus a keresz-
tyénséggel ellentétben antisocialis s a socialis erőt
teljesen nélkülözi.

A 13-iki esteli gyűlésen több mint ezer ember
volt jelen. A különböző beszédek között legneveze-
tesebb volt a Naumanné, a ki az egyesület vallási
oldaláról beszélt s e mellett megemlékezett Uhlhorn-
nak 20 évvel ezelőtt megjelent munkájára. „Már a
socialis törvény alatt” bátran kimondta Uhlhorn a
véleményét a munkáskérdésről. A „katholicismus és
protestantismus a socialis kérdéssel szemben” című
munkájában megmutatta Uhlhorn, hogy van érdeke
Németország kereskedelmi fejlődése iránt. Merészt
beszélni a „gép protestáns lényegéről” s ezt azzal
indokolni, hogy a gépnek az anyagot legyőző mivolta
a protestantismusnak szaband s a természetet lenyü-
gő szellemi ereje nélkül nem is gondolható. Az
egyháznak a socialis kérdésben nincsen más tenni
valója, mint beszélni. Más nem tartozik reá mint az
„ige” és az igében rejlő gondolat. A munka isten-
tisztelét; a munka nem büntetés s nem eszköz az

élvezethez. Hogy a munka istentisztelet legyen, akkor
annak a benső élet erősödését kell jelenteni.

Másnap a főtitkár Schneemelcher előterjesztette
az évi jelentést. A tagok száma 850-ről 950-re emel-
kedett. Az egyesület folyóirata az „Evangelisch so-
cial” 1200 példányban jelent meg. A bányász strájk
alkalmával fölhevítést bocsátott ki az egyesület s a
munkások részére 6000 márkát gyűjtött. Majd Sie-
veking (Marburg) a munkásszervezetek jelentőségé-
ről beszélt. Igen vonzó és lebilincselő volt a hies
kieli tanár Baumgarten következő felolvasása: „Egy-
házi intézmények, a melyek antisocialis hatással vannak.”
A felolvasás lényege ez volt: antisocialis hatással
van minden olyan egyházi intézmény, a mely plu-
tokratikus alapon nyugodva a szegényebbeknek meg-
nehezíti az egyház élet teljes élvezetét s külön-
séget idéznek elő köztük és a vagyonosabbak között:
1. A több helyen előforduló családi padok ügye, 2.
A tömeges keresztelések és esketések. 3. Bizonyos
istentiszteletek tartása hétköznapokon, melyeken a
munkások nem vehetnek részt. 4. A testvéries érzü-
let megsértése az urvaországban. 5. A támogatásra
szorult egyháztagok kizárása a választási jogból. 6.
A negyedik osztálynak csaknem teljes kizárása az
egyházi képviselőtestületekből. 7. A zsinati képvise-
leti rendszer a mely többnyire állami méltóságoknak
pénz és születési arisztokratáknak enged döntő befo-
lyást az egyházi életre. Ezen érdekes felolvasást kö-
vető vita után Harnack a gyűlést bezárta.

* * *

A német császár beszédeit mindenütt, a hol
megjelenik általános figyelem szokta kísérni különö-
sen a felekezetek részéről, a mennyiben alig van
beszéde, a melyben vallási és egyházi vonatkozóso-
kat ne találjuk. Szeptemberben a császár a rajnai
tartományban időzött s 12-én este Koblenzben az
esti lakomán, a melyen a többek között Bülow biro-
dalmi kancellár, Becker főpolgármester, Weber ó-kat-
holikus püspök, Fischer bibornok stb. jelen voltak,
a következő beszédet mondott: „Ismét megérkeztem
a szép rajnai tartományba, a hol a hazafias néptö-
meg lelkes kiáltása vesz körül s úgy ő felsége a
császárné, mint én érezzük ezen országnak a vará-
zsát, a melyet az mindenkire gyakorol, legyen az
német vagy idegen országból való. Mily hatalmas
élet lüktet itt a kereskedésben a technikában, a tu-
dományban és magok a régi romok, a melyek az én
diákkoromban pusztán állottak, — a gyalázatnak és
hazánk lealacsonyításának a bizonyosságai; a midőn
idegen hódítók nyomultak abba be — most kiépítve
vannak s vidám emberek lakják. Kinek köszönhet-
jük ezt? Isten kegyelme folytán ő felségének nagy
Vilmos császárnak, hazánk fiának és társainak. Va-
lóban a mi német birodalmunkban a fenséges ur egy
dicső pompás épületet, hatalmas házat hagyott hátra
és emlékeztet engem képen őseim égbenyuló várá-
ra melyet legutóbb meglátogathattam, a midőn a hoz-
zám oly közel álló elhunyt hohenzollerni herceg ko-
porsójától vissza tértem. Magasan, hatalmasan és
szilárdan áll a német ház és éppen úgy, mint a mi
ősi várunkban, beosztva kistermekre. nagy szobákra
a hagyomány szerint különböző színekben: zöld-fe-
hér, fekete-vörös, kék-fehér, fekete-fehér, és ezen
házban, éppen úgy mint a mi ősi várunkban, két
káporna van, az egyik a protestánsok, a másik a kat-
holikusok részére azért, hogy mindketten egyetértés-
ben végezhessek el istentiszteleteket egymás mellett

És az erősen épült tető fölött a birodalmi zászló leng a levegőben, a régi német sas, melyhez minden német büszkén tekint fel s ezen házban alkotásra kész virágzó nép, a mely az ő fejedelméhez és Istenéhez hű. Ezek között nem cs-kély mértékben a rajnaiak, kiknek katolikus tagjaiért a hűség, fogadalmat oly dicsően ujitotta meg a kölni érsek. Es ezen népnek szívemből kívánom hogy boldog egyetértésben éljenek ezen házban, mindenek előtt a személyiség tiszteletben tartásával tekintsenek föl az égboltozathoz, a mely házunk fölött kiterjed; tekintsünk föl a közös megváltóhoz és Idvezítőhöz, a melytől reméljük és várjuk, hogy bennünket a bűnökben megold, és a mi legfőbb Istenünkhöz és Atyánkhoz, a ki előtt tisztelettel térdet hajtunk. Ha a német nép így magában megerősödve, Istenbe bizva a világba lép, képes lesz a nagy kulturfeladatokat megoldani, a melyet neki a gondviselés a világban kiszabott: „befelé tömörülve, kifelé elhatározva.“ Es hogy ezen nézet népem között elterjedjen s méltánylásra találjon és hogy Isten oltalma alatt alkotásra készen folytathassa munkáját, ez a kívánság főképen ezen tartományban fog méltánylásra találni. Elvárom az én rajnavidéki alattvalóimtól, hogy hiven kitartanak mellettem ezen munkában, emelem poharomat ezen szép tartomány javára és boldogítására. A rajnabeliek éljenek!

* *

A 33-ik belmissiói kongressus szept. 26—28. napjain ülésezett Lipesében s kiváló látogatottságnak orvendezett. A szász kultuszminiszter személyesen jelen volt; a porosz belügy és kereskedelmi miniszterek képviselőket küldtek. Mind a négy napon ünnepélyes istentiszteletek tartattak a város különböző templomaiban. Mindjárt a megnyitó gyűlésen az üdvözlések után Grützmacher tanár (Heidelberg) a „keresztyénség és a modern szórakoztató irodalomról“ olvasott fel. Ebben a munkában az értekező igyekszik kimutatni, hogy a modern irodalomban dacára annak, hogy a vallástól és a keresztyénségtől igyekszik magát emancipálni, találunk abban bizonyos összeköttetést a keresztyén világ nézettel. Szept. 26-án az első főgyűlésen a berlini egyházi főtanács elnöke Veigts üdvözölte a megjelenteket. Majd Dr. Hanck lipesi tanár következő értekezését adta elő: *A belmissió az ő nemzeti jelentőségében Németországra nézve.* A mennyiben a belmissió az erkölcsi szükségégek orvoslásán, az egészséges erkölcsnek a német nép között való terjesztésén munkálkodik, Németország nemzeti jólétén is dolgozik. A német nép felekezeti-leg széttagolt. A protestantizmusnak és katolicizmusnak egymás mellett való létele magában véve nem szerencsétlenség, de a felekezeti ellentétek kiélesítése veszedelmeket idézhet elő a közjó rovására. A belmissió nem képes a felekezeti ellentéteket kiegyenlíteni, de a mennyiben munkájában összetalálkozik a katolikus egyház hasonló irányu törekvéseivel, elősegítheti a kölcsönös egyetértést és tiszteletet. A belmissió bizonyosságot tesz a keresztyénségnek az életben nyilvánuló erejéről s nagy mértékben hozzá járul a vallásos világnézetnek a német népnél való diadalra jutásához.

(Folyt. köv.)

Veress István.

KÜLÖNFÉLÉK.

Csináljatok csak karácsonyfát.

Csináljatok csak karácsonyfát,
Csináljatok, csináljatok,
A karácsonyfa gyertyái közt
Ott lebegnek az angyalok.
Gyermekiteknek szent varázssal
Általölelik sziveik,
S míg nézitek piros orcájok,
Eszrevétlen kicsi szobátok
Csodás sugárral megtelik.

Előtűnnek a mult időkből
Az édes gyerek emlékek.
S álmodozóan im egyszer csak
Az angyalokkal beszéltek.
Nem is hisztek tán Megváltóban,
Csodás erejét tagadjátok,
S mégis, mégis a mint nézitek
Édes hitben kis gyermekitek,
Szent áhitat száll reátok.

Előtűnnek lobog a gyertya.
De lelketek máshol lebeg:
Kirepülve a házatokból
Átlebegi az életet . . .
Onsorsotok összefonódva
Gyermekitek jövőjével,
A szívetek — a hit jele ez —
Egy igazabb világot keres,
Melyet szeretet tölti el.

S míg gondolattok messze szállong
Beláthatatlan téreken.
Szemeitekben elmélázva
Egy-egy csillogó köny megjelen,
S míg az öröm gyermekiteknek
Artatlan ajakán feleseveg
Fájón tekintve az életre.
Jövendőjükért megremegve,
Meváltót vár a lelketek . . .

. . . Csináljatok csak karácsonyfát.
Csináljatok, csináljatok;
A karácsonyfa gyertyái közt
Ott lengenek az angyalok.
Gyermekiteknek szent varázsszal
Által ölelik sziveik,
S míg nézitek piros orcájok,
Szent áhitat borul reátok:
Lelketek hittel megtelik. Nagy Vince.

— **Karácsony.** A keresztyénség nagy ünnepei nem rendelészerűleg, hanem történetileg keletkeztek. Elebb a Husvét és Pünköszt s csak legvégül a 2-ik században a Karácsony. Az utóbbinak megünneplésére sokáig nem volt egyező gyakorlat. A keleti egyház jan. 6-án ünnepelte, a nyugotiak pedig dec. 25-én. Oka ezen eltérésnek az volt, hogy a Megváltó születési dátumát nem jegyezték fel a szent írók. Még az évet sem és ez magyarázata hogy idáig csak hozzávetésekre vagyunk utalva. A római adó körökből kiindulva régen rájöttek, hogy a

mi időszámításunk, mely a Megváltó születését veszi alapul, a valósághoz képest késik. Hogy mennyivel? erre eltérők a nézetek. A középkori idő számítások szerint 3 évvel, dr. Herz Béla tanár szerint pedig most 10 esztendővel. Eltekintve a születési évtől a hónap és nap meghatározása is teljesen önkényes. A dec. 25 és jan. 6-iki dátum bizonyossága szerint az idő születésével kapcsolatos pogány ünnepekre azért tették, mert a Megváltó életében sok olyan vonás van, mely a pogány Napisten legendák hatását viseli magán. Ilyen mindjárt az apostolok 12 száma, mely a hónapoknak az évhez való viszonyából vétetett. Ilyen a virágvasárnapi bevonulás, mely a tavaszi napisten ünnepével vehető össze. A 72 külső tanítvány, általában a 70 szám a régi 5 napos hetekből álló évre mutat vissza. Maga a Megváltó is többször használ oly kifejezéseket és képeket, melyek a fény kultuszsal összeköttetésbe hozhatók. (Én vagyok a világ világossága stb.) Természetes, hogy mind ez adatok semmi összefüggésbe nincsennek a keresztyénség lényegével, csak azt mutatják, hogy az akkori idők gondolatvilága a Megváltó előtt sem volt ismeretlen s hogy a régi nézletekhez maga a keresztyénség is alkalmazkodott. A fény születési ünnepe így lett a lelki fény és élet születési ünnepévé. De miért ünnepelték a fény születési ünnepét dec. hóban? Mert dec. 21-re esik a téli napforduló. Ekkor legrövidebb a nap s ekkor lesz vége a sötétség uralmának, mely szept. 21-től tartott. Jan. 6-án pedig ez már szabad szemmel is észre vehető. Miután a fény és sötétség váltakozása különösen az éjszakai vidéken olyan fontos és szembeütő, a karácsonyi égi fény ünnepe éjszakai és a germán népeknél jutott leginkább kifejezésre. Norvégiában a karácsonyt ma is jan. 6-dikáig ünneplik. A mai karácsonyfa állítási szokás is legalább nálunk germán eredetű. A halhatatlanságot jelképező örök élet számára a zöld leveleit elnem hullató fenyő volt a legalkalmasabb a fény, az idő örökkévalóságának kifejezésére. Az ajándékozás ez alkalommal régi szokás és még a keresztyénség előtti időből ered. Magának a karácsony ünnepének népies vontkozásai: kántálás, mondókák nálunk is ősi szokások. A karácsonyfa állítás, gyermekek megajándékozása azonban egészen modern. A 60-as években kálvinista helyeken ritkán ritkán állítottak karácsonyfát Debrecenben. Még a nagy Révész Imre házában se. Sőt azt is meglehet állapítani, hogy a mi népünk jellegzetes ünnepei is inkább a virágvasárnap és a Nagypéntek voltak vagy akár a Pünköst, mint a Karácsony. Oka ennek az a körülmény is lehetett, hogy a magyaroknál az év-

kezdeté eredetileg nem a téli nap forduló idejére esett. A Karácsony alap gondolatára: Szabadító várás a gyermekek közül vagy a jövendőtlől, azonban olyan mély és olyan általános emberi vonás, hogy az még a hitetlenek szívébe is utat talál. Sok szenvedéseink között pedig az egyedüli fentartó erő. *Ime hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész nép öröme lesz, a szent írásnak ez a plasztikus ünnep bejelentése ma is csodás erővel hat és szíveinkbe markol. Legyen hát a mostani szent Karácsony olvasóinknak is ilyen örömdetes ünnepe, tiszta szívből kívánjuk.*

— **Képességi vizsgák.** A f. hó 19-én tartott I. és II. lelkész képességi vizsgálat alkalmával képesítést nyertek Kádár Dániel klopodiai. Adorján István tiszaroffi, Jakab Lajos nagy-eesedi és Kulesár Endre földéaki segédlelkészek. A vizsgálatokon Dicsőfi József ker. főjegyző, Sulyok István, Dávidházi János nt. esperes urak és Somngyi Pál ny. tanár képviselték az egyház kerületet.

— **Főgondnok választás.** Az érmelléki egyházmegye tragikus halállal elhunyt főgondnoka, néhai Zsigó Endre helyett a presbiteriumok 43 szavazattal tehát csaknem egyhangulag *Fényes Endre* váradi kir. táblai bírót választották.

— **Hiba igazítás.** A makói egyház által meghirdetett s. lelkészi állásról szóló hirdetésbe hiba csuszott be. „Hitoktatásért a polgári leányiskolában” 10 k. áll. Ez tévedés, tényleg évi 100 korona adatik. A pályázók azért vegyék figyelembe e körülményt.

— **„Az Anker.”** Ezen társaság a biztosítási eszme uttörője volt hazánkban. Vagyonából több mint 25 millió korona van magyar értékben elhelyezve és az igazgatóságban legkiválóbb főuraink közül többen foglalnak helyet. A társaság, ugy ezen körülmények, valamint nagy vagyona következtében feltétlen biztosságot nyújt és minden családapa nyugodtan biztosíthat ott saját maga, neje, vagy gyermekei javára.

Szerkesztői üzenet.

451. A ki fizetését kétszer veszi fel vagy egyszerűen téved, vagy család követ el. *Államsegély.* Az államsegélyt, melyet az egyh., illetve az isk. szék elnök vesz fel, a tanító részére vagy fizetése arányában vagy évnegyedeként teendő tolyóvá- de mindenestre úgy hogy az esetleges tanító változás alkalmával az új javadalmazás meg ne rövidítették. *Pozsony.* A kért szám már teljesen elfogyott, a szerkesztőségi példányból fogjuk pótolni. A lelkész képzés kérdéséhez onnét is hozzá szólhatnának. Az ilyen eszmecserét nem tiltja a gerezdi egység.

Tartalomjegyzék: „Aldott aki jött az Urnak nevében.” * — Boldog karácsonyt Dr. Ferenczy Gyula. — Tárca: Debreceni kollegium épületének története. Dr. Barcsa János. — Nyílt levél. Andrassy Kálmán. — A debreceni református Kollegium adattára. Balogh Ferencz. — Tanügy: A tanítók képviseltetése. — Közéletünk: Nyíltválasz. V. Zs. — Egyháztörténelem a hitszónoklás szolgálatában. Hajdu Péter. — Orgona avatás Mikolán. Osváth László. — Külföld: Német egyházi szemle. Ve ess István. — Különfele.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Pályásat.

A sárközi ev. ref. egyház lelkészi állomására pályázat hirdettetik: fizetés, föld, termény, fa és más, hivatalos megállapítás szerint 911 k. 16 f. Állami fizeteskiegészítés 902 k. 38 f.

és így az egyház IV-ed osztályu. Felhivatnak pályázni óhajtók, hogy okmányaikat Széll György espereshez (Avasujváros. Szatmármegye) jan. hó 16-ig nyujtsák be.

Az állomás azonnal elfoglalandó.
Kelt Debrecen, 1905. dec. 21.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat.

A makói ev. ref. egyházban lemondás folytan megüresedett belvárosi *segédlelkései* állásra. Fizetés: 1. Évi 1200 korona havi előleges részletekben. 2. Hitoktatásért a polgári 1. iskolában évi 10 kor. 3. Egy öl puha tűzifa vagy helyette 10 korona. 5. Minden halott bejegyzésért 28 fillér.

A segédlelkész kötelességeit meghatározó szabályzat a megválasztott s lelkészre kötelező s azt aláírni tartozik.

Pályázati kérvények 1906. jan. 1-ig alulírott elnökséghez adandók be.

Folyamodók a makói ev. ref. egyházban próba szónoklatot tartanak, uti költség azonban csak a megválasztottnak térítették mg.

Dr. Csécsi Miklós
lelkész az ev. ref. egyház
tanácselnöke.

Biztosítsd életedet!	<p>Biztosítsd életedet!</p> <p>„AZ ANKER“</p> <p>ÉLET- ÉS JÁRADEK BIZTORÍTÓTÁRSASÁG.</p> <p>Magyarországi vezérképviselőség: Budapest, VI, Deák-tér 6. Anker-udvar. Vagyonállapot 1904. december 31-én</p> <p>164.5 millió korona melyből Magyarországon</p> <p>25 millió korona van elhelyezve.</p> <p>Olcsó díjak. — Múltányos feltételek. 1905-ben B. osztalékterv szerint a befizetett díjak arányában az évi díj 27^{1/2}%-ig emelkedő nyereségosztalék fizettetett ki kézházban.</p> <p>Előnyös gyermek és vegyes tőkebiztosítások.</p> <p>Prospectusok kívánatra ingyen.</p> <p>Képviselő Debreczenben: JÓNÁS MÓR.</p>	Biztosítsd életedet!
Biztosítsd életedet!	<p>Biztosítsd életedet!</p>	Biztosítsd életedet!

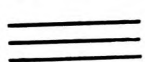
ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

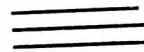
ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

téli idényre

raktáram mindennemű **férfi és fiu ruhákkal** dúsan fel van szerelve. Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők:

|| férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny (havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg stb. ||

Mérték szerint külön osztály. Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmébe! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete
DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben